

1984/85:16**Onsdagen den 24 oktober em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

8 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 15)**Anf. 50 LILLY HANSSON (s):**

Herr talman! Jag skall börja med att besvara en fråga som Alf Wennerfors ställde till mig tidigare i eftermiddags. Han citerade vad jag sade 1982 angående sysselsättningen och frågade om jag står fast vid samma uppfattning i dag, nämligen att sysselsättningen är den viktigaste frågan för oss socialdemokrater. På det kan jag svara obetingat ja. Den absolut viktigaste frågan för oss socialdemokrater är fortfarande sysselsättningen för människorna i det här landet.

Vi har lyckats minska arbetslösheten. Det har också kommit ut många tusen nya på arbetsmarknaden. Men naturligtvis är vi inte nöjda. Den debatt som fördes före middagsuppehållet, där Anna-Greta Leijon redogjorde för vilka åtgärder regeringen har vidtagit och ämnar vidta på sysselsättningens område gör att jag inte behöver ägna mig åt den debatten.

Men Alf Wennerfors sade andra saker också. Jag noterade att han sade att vad det nu gäller är att minska budgetunderskottet och att minska på lånen. Till det vill jag bara säga: Tänk om ni hade tänkt på det i regeringsställning och inte skaffat oss en så stor börda att bära på! Tänk om vi hade sluppit räntorna på de lån de borgerliga regeringarna skaffade oss! Då skulle budgetunderskottet ha varit åtskilliga miljarder mindre.

Det talades också om "riktiga jobb". Jag fick den uppfattningen att Alf Wennerfors menar att speciellt de ungdomar som via ungdomslagen slussas in i den offentliga sektorn, som han sade, inte har riktiga jobb. Jag skulle nog vilja be Alf Wennerfors att säga detta till dem som med liv och lust fullgör sina arbetsuppgifter i ungdomslagen inom den offentliga sektorn. Jag tror att han skulle få till svar av dessa ungdomar att de tycker det är viktigt att få gå i ungdomslag. De får känna på arbetsmarknaden. De får ett ökat självförtroende. Väldigt många av de här ungdomarna har gått ut i den reguljära

arbetsmarknaden, och väldigt många har också satt i gång med en ordentlig utbildning.

Herr talman! Jag skall nu övergå till det jag egentligen hade tänkt ägna mitt anförande åt.

I den här kammardebatten – liksom i den politiska debatten över huvud taget under senare år – har den offentliga sektorn varit ett centralt tema. Det är utmärkt.

Den offentliga sektorn utgör en stor och viktig del av vårt samhälle. Den skall i en demokrati som vår stå under fortlöpande debatt. Den skall granskas och nagelfaras. Dess brister skall belysas, men också dess styrka och förtjänster. Det är i vart fall socialdemokraternas ambition.

Den tycks mig annorlunda än den som vägleder oppositionen. Där har det blivit högsta mode att tala illa om den offentliga sektorn. Moderaterna skötte länge skallet på egen hand. Men så är inte fallet längre. Den nya folkpartiledaren låter exempelvis till förvillelse lik en genomsnittsmoderat, när han tar till orda om statens, landstingens och kommunernas verksamheter.

Om den offentliga sektorn sägs, gång på gång, i tal och artiklar att den är för stor,

att den är en tärande del av vår ekonomi,

att den använder sina resurser ineffektivt,

att den är stelbent och byråkratisk,

att den producerar dålig service till för högt pris och

att den är ett hot både mot friheten och mot demokratin i Sverige.

Det är ingen hejd på uselheten. Det finns ingen gräns för svartmålningen.

Jag har en fråga till alla dem som så lätt stämmer in i skallet mot den offentliga sektorn: Vad har ni för budskap till de människor som arbetar och verkar där? Till vårdpersonal på våra sjukhus, till spärrvakter hos SL, till skolbispisningspersonal, till professorer och docenter, till barnstugepersonal, till kanslisterna i statliga verk, till brevbärare och till linjearbetare i televerket, till hemvårdarinnor och till de många, många andra yrkesverksamma i statens, i landstingens och i kommunernas tjänst. För det är ju dessa som i hög grad är den offentliga sektorn.

Och vilket budskap har ni till dem som utnyttjar samhällets service.

Jag har bakom mig en egen lång yrkeserfarenhet från denna sektor. Jag vet att människor som verkar där känner sig orättvist värderade och hanterade av de politiker som använder dem och deras arbeten som spottkoppar och slagträ i den politiska debatten. Hur tror ni det känns för dem som varje dag går hem från en långvårdsavdelning med dåligt samvete för att de inte hunnit med den personliga omvårdnad de velat ge, att de inte hunnit läsa tidningen för gamla tant Klara, att de inte hunnit sätta sig ned och samtala med Lisa eller att en stund ha suttit och hållit en gammal farbror i handen för att han skall känna trygghet? Hur tror ni det känns för dem att ständigt få höra hur ineffektiva de är och att de skulle bli mycket effektivare om de gjorde samma jobb i en privatiserad "offentlig sektor".

Jag förstår fullt och helt reaktionen vid kommunaltjänstemännens kon-

gress, där man sade ifrån: Vi far illa av det sätt på vilket politikerna rackar ned på våra insatser och våra uppgifter.

I den offentliga sektorn arbetar över 1 miljon människor – yrkesskickliga, hedervärda, ambitiösa, uppoffrande och inte så sällan illa lönade.

Den sektorn har en mycket stor betydelse på arbetsmarknaden. Den har dessutom stor betydelse för det privata näringslivet.

Varför har inte borgerliga politiker någon gång ett uppskattande ord, ett positivt omdöme till övers för dem? Och jag upprepar min fråga: Vad har borgerligheten för budskap till dessa människor?

Herr talman! Den offentliga sektorns verksamhet är en del i det svenska välfärdssamhället. Den är resultatet av människors efterfrågan på och behov av vård, omsorg och service. En väl utvecklad offentlig sektor är – i mina ögon – nödvändig för att tillfredsställa väsentliga mänskliga behov. Den ger också möjlighet till en mer rättvis fördelning av våra gemensamma tillgångar. Den skall garantera oss service och trygghet i livets olika skeden. Alla skall kunna få bra utbildning, god sjukvård, social trygghet, osv. utan att de har en tjock plånbok.

Ofta motiveras angreppen på den offentliga sektorn med att samhället måste spara. Inte sällan är effekterna av sådana förslag att de som har det största behovet av våra solidariska insatser drabbas värst. Detta kan vi socialdemokrater inte acceptera.

Inte minst i ekonomiskt svåra tider gäller det att hålla fast vid solidariteten, att se till att vi hjälps åt att klara av problemen och att de med bäst förmåga – ekonomiskt och på annat sätt – bär den största bördan.

Herr talman! I senaste numret av Landstingens tidskrift finns en artikel med rubriken "Ska vi snåla in för de redan utarmade?" Där ställs frågan: Vad håller nu på att hända i Sverige? Svaret utvecklar skrivaren så här:

"Jo, de människor som befinner sig längst ner på vår sociala rangskala, som är helt utlämnade åt våra godtyckliga värderingar, vår kunskap och våra pengar, de skall i krisens Sverige dra åt svångremmen.

De som inte ens nu lever i materiella omständigheter som någon av oss frivilligt skulle finna sig i!

De får mat. De får tak över huvudet. De byts på. De får medicin mot kramper och mot 'affektillstånd' (somliga orkar ju trots allt protestera mot livslång tragik). Alltför sällan får de någon som helst aktivering, alltför sällan sjukgymnastik.

Men det har börjat talas om en 'oanständigt hög personaltäthet'. När man vet att den enda anständiga personaltätheten för gravt flerhandikappade människor är 1:1.

Vad jag inte kan förstå – vare sig som politiker, forskare eller människa – är: Hur kan politiker på alla nivåer motivera sådana neddragningar med att 'vi har inte råd'?

Hur många har förstått vilken sorts människor dessa miljöer skapar?

'Vi har inte råd.' – Det låter ihåligt i ett av världens biltätaste länder. I världens telefontätaste land. I ett av världens videotätaste länder."

"Åt vem skall vi spara?", fortsätter skrivaren.

”Åt dem som har möjligheter att påverka politiskt och ekonomiskt? Åt dem som genom sitt eget agerande kan påverka sin tillvaro? Som kan tala med sina vänner, berätta när de är hungriga, klia sig på ryggen när det kliar, stänga av radion när de själva vill, besöka toaletten när de har behov av det?

Åt dem som har en människovärdig tillvaro?”

Artikeln är skriven av en moderat landstingspolitiker som heter Margareta Schang.

Jag skulle vilja varmt rekommendera, inte minst hennes partivänner här i riksdagen, att noga läsa och begrunda den.

Herr talman! Även om man, som jag gör, konstaterar att den offentliga sektorn behövs, både nu och i framtiden, får vi inte blunda för att där finns fel och brister. Visst kan det på sina håll finnas ineffektivitet och byråkrati. Det är fel och brister som måste rättas till. Ibland beror dessa fel på att vi som fattar de politiska besluten skapar krångliga regler. När detta sker och upptäcks skall vi låta verkligheten vara vår läromästare och rätta till misstagen. Självkritik och kritisk analys är viktiga inslag i ansträngningarna att förbättra den offentliga servicen.

Målet med utvecklingen av den offentliga verksamheten är inte bara en fråga om utbyggd eller ny verksamhet. Det är även en fråga om att öka det personliga ansvaret och delaktigheten i samhällsbyggandet. Det handlar om att minska detaljregleringen och byråkratin, att tillvarata kunskaper som finns, inte minst bland de anställda.

Den allmänpolitiska debatten förra året, dvs. ett år efter regeringsskiftet, bjöd inte särskilt många glimtar av vad de borgerliga partierna hade att erbjuda. Det mest bestående intrycket var de hårda angreppen på socialdemokratien. Man gjorde tappra försök att återuppliva den gamla vanstyresmyten från planhushållningsmotståndets dagar på 1940- och 1950-talen. Som krydda på allt anklagades vi för att – lagom till symbolåret 1984 – vilja ändra samhällssystem och med hjälp av löntagarfonderna göra slut på friheten i landet.

Vi var många – säkert inte bara socialdemokrater – som trodde att denna uppvisning i aggressivitet och oförsonlighet skulle utgöra finalen på ett års eftervalsdebatt. Vi hoppades att det politiska arbetet därefter skulle kunna inriktas på konstruktiva diskussioner om lösningar på konkreta problem, problem som är hela landets och i grunden gemensamma för oss alla.

Det tycks emellertid vara ett fåfängt hopp. För inte så länge sedan fick jag under ögonen några dagboksanteckningar av en borgerlig riksdagskollega, publicerade i en facklig tidskrift. Skrivaren noterade att ”egoismen breder ut sig” och att ”den främjas av konfrontationen mellan höger och vänster”. Det är tänkvärda ord. Jag kan inte låta bli att fundera över varför denna insikt inte märks i den politiska debatten.

Socialdemokratien anklagas nu med förnyad styrka för att vilja inskränka den enskildes frihet och hota demokratien. Vi sägs planera en systemförändring.

Jag måste medge att vi i propagandahänseende inte är så effektiva som våra borgerliga motståndare.

Samtidigt som man anklagar oss för att vilja slå sönder rådande samhällssystem klarar man prestationen att dölja att den egna politiken syftar till en kraftigare kursändring än vad vi upplevt under socialdemokratins hela regeringsperiod. Framför allt moderaterna i och utanför SAF hävdar, i tal och artiklar, behovet av ett nytt politiskt-ekonomiskt system, där marknadskrafterna släpps helt fria och där de politiska organen samtidigt passiviseras.

Det senare ledet i resonemanget är som en parafra på den marxistiska tesen om statsmaktens onödighet och borttynande i takt med det kommunistiska samhällets framväxt. Skillnaden är bara den, att här är det kapitalismens utbredning som skall göra samhällsorganens befattning med medborgarnas angelägenheter obehövlig.

Herr talman! Jag ser att min taletid tyvärr är slut. Jag avsåg att bl. a. beröra anklagelserna mot fackföreningsrörelsen, men jag får återkomma till detta en annan gång.

Anf. 51 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vi är snart i slutet av 1984, det år som enligt Orwells roman från 1948 står som en förebild för det hotfulla kontrollsamhället. Under den hittills gångna delen av året har samhället, ofta med benäget bistånd av socialdemokratiska lagstiftare, ytterligare stärkt greppet över den enskilde.

Det som troligtvis upprört svenska folket mest är tullens jätterazzia mot tusentals flygresenärer. Till yttermera visso var den kroppsvitiation som företogs olaglig, och tullverkets generaldirektör fick sig en rättmätig skrapa av JO. Vad gör regeringen i ett sådant fall? Beklagar man det inträffade? Ingalunda! Man föreslår i stället att sådana masskontroller av icke misstänkta människor skall göras lagliga. Som vanligt får berättigade integritetsintressen vika. Den som har rent samvete har ingenting att frukta, brukar det som bekant heta.

Tullen har också fått gehör för andra krav, nämligen kraven på skärpt export- och importkontroll. I den i och för sig vällovliga ambitionen att komma åt den ekonomiska brottsligheten och även söka minska narkotikatrafiken försvårar och fördyrar man viktiga svenska exportansträngningar.

Som en följdåtgärd kom naturligtvis ett förslag om ökad straffpåföljd, framlagt i form av en proposition om sanktionsavgifter vid överträdelse av import- och exportregleringar.

Under året har man sett aktiviteter från myndigheternas sida som avgjort varit kränkande för den enskilde, men som förefaller ha skett med regeringens tysta medgivande. Skattemyndigheterna har velat veta var äkta makar tillbringat den s. k. dygnsvilan, och flygspaning har i fiskalt nit riktats mot en del skrotfirmor. På fullt allvar blev en damfrisöriska ombedd att förklara hur hon hade råd att åka på en semesterresa utomlands. I ett annat fall räknade man antalet engångsöverkast till en läkares undersökningsbrits för att försöka leda i bevis att han hade haft fler patienter än som uppgivits.

Under 1984 har vi fått en del förslag som ännu inte hunnit omsättas i lagstiftning men som, om de genomförs, enligt min mening överskrider gränsen för vad man kan acceptera i ett rättssamhälle. Ett sådant är att

revisorer gentemot sina uppdragsgivare skall tvingas agera som angivare åt skattemyndigheterna. Att tystnadsplikten luckras upp och att risk uppstår att revisorn kommer att betraktas som en företrädare för statens intressen tar man tydligen lätt på.

I samma linje ligger det tvivelaktiga uppdrag som är tänkt att åvila bankerna, nämligen att tvingas anmäla de kunder som kunde misstänkas för valutabrott. En annan skyldighet som man tänker lägga på banker och andra penninginrättningar och som också är kränkande är att ränta och behållning på ca 15 miljoner bankkonton vid varje årsslut via datan skall redovisas för riksskatteverket.

Nästan alla de åtgärder som jag här redogjort för beror på vårt orimliga skattetryck och de krångliga och många gånger svårtolkade skattereglerna. Den enskilda människans naturliga försök att minimera sin skatt, många gånger för att över huvud taget kunna klara sig, föder nya förbud och nya kontroller. Det mest skrämmande och mest olyckliga är socialdemokraternas totala oförståelse och ovilja när det gäller att göra något åt skattetrycket.

Försäkringar från socialdemokratiskt håll att man nu inte kan höja skattetrycket ytterligare har uppenbarligen blott varit en läpparnas bekännelse. Man höjer i stället redan existerande skatter och hittar med stor uppfinningsrikedom på nya. Tretton nya skatter har införts sedan socialdemokraterna återkom till kanslihuset för två år sedan. Vi har fått vattenkraftsskatt, videaskatt, omsättningsskatt på aktier, utdelningsskatt, hyreshusavgift som nu skall ersättas med fastighetsskatt, för att bara nämna några exempel.

Sammanlagt har skatterna hittills höjts med ca 26 miljarder kronor, och lyckas nu regeringen med benägen hjälp från vänsterpartiet kommunisterna också driva igenom de nya skattechöjningar som presenterades i går på över 4 miljarder, kommer man upp i den aktningvärda summan av 30 miljarder kronor. I propositionen om dessa skattechöjningar drämmer finansministern till med en bensinskattehöjning på inte mindre än 50 öre. Ett begrepp om hur stor denna höjning är får man om man jämför med den höjning vi fick för ett halvt år sedan – det var 6 öre. Denna chockhöjning fördyrar transporterna, och tillsammans med elhöjningen ökar den naturligtvis företagets kostnader. Det skapar definitivt inga jobb i produktionen, herr finansminister.

Skattechöjningar på 30 000 milj. kr. motsvarar ca 8 000 kr. per hushåll. Lyckas sedan socialdemokraterna också få igenom sin nya fastighetsskatt, medför denna skatt fullt utbyggd ytterligare påfrestningar på hushållens ekonomi med ännu en tusenlapp. Det blir alltså 9 000 kr. per hushåll – i sanning ett skrämmande rekord.

I den proposition som framlades häromdagen om basenheten föreslås att någon uppräkningsmed hänsyn till inflationen inte automatiskt skall ske inför taxeringsåret 1987. I och med att detta förslag lagts fram kan man konstatera att skatteuppgörelsen med mittenpartierna för tre och ett halvt år sedan definitivt är torpederad. Socialdemokraterna medger ju faktiskt också att det innebär ett avsteg från tidigare fattade beslut. Nu äntligen erkänner man att man svikit uppgörelsen med mittenpartierna.

När vi nu snart går in i 1985 kommer marginalskatterna att vara avsevärt

högre än med fullt inflationsskydd. Genom detta urholkade inflationsskydd och begränsningen av underskottsavdragens skattemässiga värde har i själva verket de två första stegen av marginalskattesänkningen ätits upp.

Det finns också anledning att ur flera synpunkter kritisera förslaget till ny fastighetsskatt. Den formella handläggningen av ärendet lämnar mycket övrigt att önska. Lagrådet har med rätta påtalat den bristfälliga remissbehandling, som ej följt vad grundlagen föreskriver. Den sedvanliga remissbehandlingen har ersatts med privata, ej protokollförda, samtal med företrädare för en del intresseorganisationer.

Den nya fastighetsskatten drabbar alla, oavsett boendeform och bärkraft. Under de två socialdemokratiska regeringsåren har boendet drabbats av fyra nya skattehöjningar om sammanlagt närmare 6 miljarder kronor. Vi har fått begränsningen av underskottsavdragens skattemässiga värden, skattehöjning på energi, skärpt reavinst på bostadsrätter samt den hyreshusavgift som nu skall ersättas med en mer omfattande skatt på alla fastigheter.

Som nämnts är det inte bara boendet som drabbas av fastighetsskatten. Hotell, restauranger och affärer måste också betala. Hur blir det då med priserna? Marginalerna är sannerligen inte så stora att dessa yrkesgrupper klarar ytterligare pålagor utan att tvingas höja priserna.

Det är mycket glädjande att företrädare för samtliga tre borgerliga partier nu förbundit sig att vid ett maktskifte avskaffa inte bara löntagarfonderna utan också fastighetsskatten.

Moderata samlingspartiet har under en lång följd av år förespråkat en annan politik med lägre skatter och därmed ett minskat behov av bidrag. Nya skatter leder inte bara till krav på ökade bidrag utan medför också ett ökat beroende av staten. Detta upplevs av många människor som förnedrande. En familj skall kunna, och vill självfallet, leva på sina arbetsinsatser utan den omfattande flora av bidrag som dessutom kostar mycket stora belopp i administration.

Fler och fler människor kan inte påverka sin levnadsstandard genom en ökad arbetsinsats. Det måste vara ett allvarligt fel när en allt större del av hushållens utgifter utgörs av skatter och mer och mer av inkomstsidan upptas av offentliga bidrag.

Det är också betänkligt att beskattningen i vårt land inte tar hänsyn till hur många människor som skall leva på ett hushålls inkomst utan på hur många som arbetat ihop den.

Värst utsatta är barnfamiljerna, och det förslag till barnavdrag på kommunalskatten som moderata samlingspartiet kom med redan i våras fick faktiskt ett positivt bemötande även bland en del socialdemokrater.

En av de allra viktigaste åtgärderna för att få ordning på Sveriges ekonomi är en ordentlig och bestående sänkning av marginalskatterna. Jag är övertygad om att finansministern innerst inne delar den uppfattningen, även om ingen observant journalist fotografiskt lyckats dokumentera att de höga marginalskatterna för Kjell-Olof Feldt framstår som jämförbara med löntagarfonder.

Onsdagen den
24 oktober 1984

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 52 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Socialdemokraterna fortsätter sin skattehöjningspolitik. Under den tid som gått sedan regeringstillträdet på hösten 1982 har socialdemokraterna genomdrivit beslut i riksdagen om skattehöjningar på över 25 miljarder.

Vissa skatter har höjts två gånger på ett år, och höjningarna har skett på kapitalskattesidan, med helårseffekt, när endast en månad återstod av året i fråga. När svenska folket nu åter har drabbats av socialdemokraternas skattespiral, måste frågan ställas: Finns det ingen begränsning – inget tak – för vad socialdemokraterna anser vara möjligt att ta ut i skatt av svenska folket?

Jag förstår socialdemokraternas oro inför framtiden. Effekten av den 16-procentiga devalveringen håller alltmer på att tunnas ut. Inflationen, som skulle hållas nere, ligger trots allt på nästan dubbelt så hög nivå som i de länder som är våra största konkurrenter på exportmarknaden.

Redan nu märks den hårdnande konkurrensen. Lyckas inte Sverige att komma i balans med konkurrentländerna i fråga om inflationen, är risken stor att den positiva effekten av devalveringen helt går förlorad.

Finansminister Feldts inflationsmål för 1983 var 5–6 %, men inflationen blev i verkligheten 9,3 %. För år 1984 var målet 4 %, men det blir förmodligen mer än dubbelt så mycket. Även om socialdemokraterna genom att slopa hyresstoppet och genom att i december höja portot, bensinpriset, elskatten m. m., skulle kunna visa på en låg inflation under valåret 1985, kan man ändå klart konstatera att de misslyckats när det gäller att begränsa inflationen.

Vad sedan omförhandlingar på avtalsmarknaden kommer att leda till vet vi inte i dag. Men konsekvenserna av inflationen kan bli än mera negativa. I 1982 års valrörelse använde man stora ord – man sade: Vi klarar krisen, vi skall stoppa inflationen – men det blev något annat när man mötte verkligheten.

Ja, säger man, men vi har ändå förbättrat handels- och bytesbalansen. Ja, det skulle vara för bedrövligt om man efter en 16-procentig devalvering och med tanke på den högkonjunktur som rått under 1983 och 1984 inte skulle kunna förbättra handels- och bytesbalansen. Den viktiga frågan är ju: Har vi förmått bevara devalveringseffekten eller har den ätits upp av en för stark inhemsk pris- och lönestegring? Som jag nyss sade är risken mycket stor att den positiva effekten av devalveringen snart är uppäten, och då har den ekonomiska politiken i verkligheten misslyckats.

För att bemästra kostnadsutvecklingen fordras det en stram ekonomisk politik. Mittenregeringen lyckades halvera inflationen från sommaren 1981 till hösten 1982.

Om vi i Sverige skall komma ner till samma låga inflationsnivåer som våra viktigaste konkurrentländer på exportmarknaden, krävs det en medveten inflationsbekämpning på flera områden.

Budgetunderskottet måste minskas genom utgiftsnedskärningar. Vi får låta bli att höja skatter och avgifter. Vi måste föra en fast lönepolitik.

Den socialdemokratiska politiken går i stället ut på att dra in alltmer från den enskilde i form av skatter och avgifter. Inte minst denna höst har vi fått märka detta: en ny skatt på fastigheter, som fullt utbyggd drar in 3–4 miljarder till staten.

Gårdagens paket, med en höjning av bensinpriset med 50 öre och på elpriset med 2 öre samt en del annat, drar in ca 4 miljarder. Inte begränsar detta inflationen – tvärtom. Bilismen har blivit den verkliga strykpojken i socialdemokratisk skattepolitik. För bilismen har nästan alla skatter och avgifter höjts sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982. Fordonsskatten har höjts med 40 % och bilaccisen med 24 %, och nu kommer alltså en höjning av bensinpriset.

De höjda bilskatterna utgör en betydande regionalpolitisk orättvisa. Den kompensation som skall ges till bilisterna i Norrlands inland är helt otillräcklig. Den når inte heller alla som skulle vara i behov av den. Det finns glesbygder inte bara i Norrland. Det finns liknande områden i praktiskt taget hela landet, och i dessa är bilen ett nödvändigt forskaffningsmedel. Där blir man inte på något sätt kompenserad genom det aktuella förslaget.

I propositionen sägs också att skatten behöver höjas för att oljeimporten skall begränsas samt av miljöpolitiska skäl. Det finns en bättre lösning som tillgodoser båda dessa önskemål utan att medföra så kraftiga fördyringar som regeringens skattehöjningsförslag. Man kan satsa på etanolinblandning i bränslet. Det medför att blyet i bensinen kan tas bort och att oljeförbrukningen kan minska. Det är också möjligt att exempelvis för bussar i tätortstrafik använda enbart etanol. Man kan också stimulera användandet av katalytisk avgasrening, skattevägen eller på annat sätt. Det är två konkreta förslag för att minska bilens miljöskadliga effekter, ett par värdefulla förslag som borde prövas. Jag tror att många skulle hälsa sådana åtgärder med tillfredsställelse. Vi måste utgå ifrån att svenska folket behöver bilen.

Nu höjs bensinpriset med 50 öre, och utöver vad jag tidigare sagt om belastningen beträffande bilresor har rätten till avdrag för bilresor till och från arbetet begränsats så till vida att ingen höjning av avdragen för de s. k. fasta kostnaderna numera medges.

Denna bilfientliga politik drabbar särskilt landsbygd och glesbygd väldigt hårt. Jag frågar finansministern: Är detta ett led i socialdemokratisk regionalpolitik eller rättare sagt regeringens centraliseringspolitik? Skall befolkningen tvingas till de stora tätorterna, eller vad är avsikten med denna politik när det gäller bilen?

Den utlovade skattesänkning som skatteöverenskommelsen år 1981 och riksdagsbeslutet innebar har socialdemokraterna svikit, inte bara genom att låta inflationen rulla vidare, utan också genom att ändra uppräkningsstalen och göra vissa ändringar i skatteskalorna.

Jag har tidigare ställt frågan till finansministern – och jag upprepar den nu: När beräknar finansministern att man med den socialdemokratiska politiken skall uppnå den målsättning som fastslogs i skatteöverenskommelsen, nämligen högst 50 % i marginalsatt för 90 % av inkomsttagarna? Det skulle vara värdefullt att få ett besked i den frågan, alldeles speciellt efter den

proposition om basenheten som nu avlämnats.

Centern står fast vid målet i den skatteöverenskommelse som träffades mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna. Det är en uppgörelse som trots moderaternas hänsynslösa kritik ändå fått de stora tjänstemannaorganisationerna SACO och TCO att uttala att det är angeläget att reformen genomförs.

Om även moderaterna hade kunnat erkänna reformens värde hade vi kanhända i dag haft skatteregler som mera tillfredsställt krav också från moderaternas sida. Med enbart kritik gagnar man inte framtiden.

Också företagare har drabbats av den socialdemokratiska skattepolitiken, genom höjda arbetsgivaravgifter, försämrade avskrivningsmöjligheter och ett nära nog totalt ointresse av att rätta till klara orättvisor i skattesystemet – detta t. o. m. när riksdagen tidigare enhälligt har uttalat sig för en förändring. Jag tänker särskilt på införandet av ett grundavdrag för egenföretagarna vid beräkning av arbetsgivaravgifter och att egenföretagare skall få göra avdrag för pensionsförsäkringar i förvärvskällan. Varför kan inte regeringen och socialdemokraterna gå med på att ta bort den orättvisa som här finns i dag?

Centerns strävan på företagsskatteområdet har varit och är att åstadkomma ett för de mindre och medelstora företagen med storföretagen likvärdigt skattesystem, både på inkomst- och på kapitalbeskattningsens område. Skatten på i företagen arbetande kapital bör tas bort. Orättvisa skattepålagor – t. ex. gödselskatten, som aldrig skulle ha införts – bör försvinna så snart som möjligt. Sjukförsäkringsavgiften bör anpassas till hur olika grupper utnyttjar den och till antalet sjukdagar, och den bör därför sänkas för småföretagen. Centern säger också ett bestämt nej till den nya fastighetskatten.

I den framtida skattepolitiken framstår för mig den viktigaste uppgiften vara att snarast förverkliga den målsättning som fastslogs i trepartiöverenskommelsen 1981, nämligen högst 50 % marginalskatt för 90 % av inkomsttagarna. Detta innebär bl. a. en rätt betydande höjning av nivån för den s. k. brytpunkten.

Sedan måste vi på sikt ytterligare sänka den direkta skatten och därmed marginalskatten.

En skatteomläggning får inte innebära att skattebelastningen överflyttas på dem som har en låg inkomst. Centern kan aldrig acceptera en fördelningspolitik som innebär en ytterligare pålaga på dem som har den svagaste bärkraften. Ett förverkligande av utgiftsskattesystemet skulle lösa många av dagens skatteproblem, och därför bör detta system noga prövas. Men först och främst måste det föras en stram ekonomisk politik, där man också är beredd att se på utgifterna och minska dem.

Anf. 53 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! På valmöte efter valmöte inför det senaste valet förutspådde jag, att om vi fick tillbaka en socialdemokratisk regering skulle vi också få tillbaka den socialdemokratiska skattehöjningspolitik som var så betecknande för tiden före 1976.

Jag vågade mig på denna förutsägelse, trots att jag var medveten om att

socialdemokraterna borde ha lärt sig ett och annat under åren. Socialdemokraterna borde ha lärt sig att denna skattehöjningspolitik blir mer och mer omöjlig ju hårdare skattestrycket blir.

Det fanns anledning att tro att socialdemokraterna hade börjat inse att skattehöjningspolitiken inte längre var en framkomlig väg. Det hade träffats en överenskommelse mellan folkpartiet, centern och socialdemokraterna om sänkta marginalsatser.

Jag gick t. o. m. så långt under valrörelsen att jag i tidningsdebatter uppträdde som försvarare av den socialdemokratiska moralen, när vissa moderater menade att ni socialdemokrater inte skulle stå fast vid skatteöverenskommelsen.

När vi nu har facit i hand kan jag konstatera att jag har fått tömma en bitter kalk för mitt försvar av den socialdemokratiska hedern.

Ingvar Carlsson sade här före middagspausen att socialdemokraterna alltid har satt en ära i att hålla gjorda överenskommelser. Jag frågar: Var har Ingvar Carlsson hållit hus under den tid då socialdemokraterna på punkt efter punkt har undanröjt den överenskommelse som träffades?

Med detta har ni inte bara tagit på er ansvaret för att marginalskatteöverenskommelserna har urholkats, ni har också tagit på er ett tungt ansvar för att samarbetsklimatet mellan de demokratiska partierna har förstörts. Därmed har ni försatt er i den situationen att vpk i viktiga frågor har upphöjts till näst intill regeringspartner. Det visar den senaste veckan. Detta är speciellt allvarligt i en tid som kräver politisk samling för att klara upp en besvärlig situation.

I sina klarsynta ögonblick talar finansministern om behovet av fortsatta marginalsattesänkningar. För riksdagen däremot lägger han fram en proposition om basenheten som inte har till syfte att underlätta sänkningen av marginalsatten, utan att utgöra hinder för skärpningar av marginalsatten. Jag fick alltså fel då jag hävdade att socialdemokraterna skulle hålla den gjorda överenskommelsen. Däremot – och jag är inte särskilt glad över det – fick jag fullständigt rätt i påståendet att vi skulle få tillbaka den socialdemokratiska skattehöjningspolitiken.

Jag har redan en gång till riksdagsprotokollet läst in den socialdemokratiska skattehöjningslistan. Det tog då exakt fem minuter att i kortaste möjliga rubrikform skildra skatteskräpningarna. I dag skulle fem minuter inte räcka. Listan har förvisso behov av en uppdatering, men en sådan uppdatering blir fort inaktuell. Den socialdemokratiska skattehöjningskarusellen snurrar fort.

Det nya skattepaketet som nu presenterats är bevis nog. Till detta kommer förberedelserna för marginalsatteskräpningarna och fastighetsskatten för att nämna andra exempel på den socialdemokratiska skattehöjningspolitiken.

Efter regeringsövertagandet och devalveringen satte regeringen sig ned till förhandlingar med LO. I stället för att ta ett resonemang med folkpartiet och centern om hur skatteöverenskommelsen skulle fullföljas gjorde man en överenskommelse med LO. Efteråt har regeringen förklarat att den rätt till

avdrag för fackföreningsavgifter som blev resultatet var ett villkor för att avtalsrörelsen skulle kunna genomföras lugnt. Min fråga till finansministern blir då: Hur skall avtalsrörelsen kunna genomföras lugnt efter gårdagens skattehöjningspaket?

1 100 kr. per familj, sade moderaterna. 1 700–1 800 kr. för normalfamiljen, säger massmedia. Det innebär mer än dubbelt så mycket för en familj med en LO-ansluten försörjare, eller mer än hela skattelindringen för fackföreningsavgifter för en familj som har två försörjare. Min fråga är som sagt: Hur skall ni nu klara avtalsrörelsen?

Till detta kommer fastighetsskatten. 43 % av LO-medlemmarna bor i villa. För den som bor i en villa med ett taxeringsvärde på ungefär 300 000 kr. försvinner hela den skattelindring som avdraget för fackföreningsavgifterna innebar. För väldigt många människor försvinner den skattelindring som rätten till avdrag för fackföreningsavgifter gav flera gånger om. Min fråga blir på nytt: Hur skall avtalsrörelsen nu kunna bli lugn?

Andra året med villaskatt försvinner ytterligare lika mycket som rätten till avdrag för fackföreningsavgifterna gav. Och det tredje året har villaskatten tagit tre gånger så mycket för den ensamme LO-familjeförsörjaren i det exempel jag nämnde. Hur skall detta kunna underlätta avtalsrörelsen?

Herr talman! En misstanke smyger sig alldeles osökt på. Är det ytterligare urholkning av marginalskatteuppgörelsen som skall bädda för lugna avtalsrörelser i fortsättningen?

Statsministern vill ju inte svara på Bengt Westerbergs fråga om regeringen har någon plan för fortsatta marginalskattesänkningar. Passar det bättre om jag frågar om regeringen har någon plan för höjningar av inkomstskatten?

Sedan socialdemokraterna övertog regeringsmakten har de höjt 63 skatter. Rent matematiskt antas dessa skattehöjningar öka skatteintäkterna för staten och kommunerna med ca 25 miljarder kronor.

Folkpartiet har en helt annan utgångspunkt för sin skattepolitik. Skattesystemets utformning måste uppmuntra arbete och sparande och motverka fiffel och fusk. Vi menar att detta bara kan uppnås om man fortsätter att sänka marginalskatterna. Regeringen gör precis motsatsen.

Socialdemokraterna har en dyster historia att falla tillbaka på när det gäller inflationsskyddet. Under lång tid ville man inte alls ens förstå att det var ett problem att inflationen smyghöjde skatten. Sedan ingick man en treårig överenskommelse med centern och folkpartiet om automatisk uppräknning med i genomsnitt 5,5 % för åren 1982–1985. Men så fort man kom i regeringsställning bröts överenskommelsen, och i stället gjorde man upp med LO och vpk.

Uppräkningen av basenheten begränsades till ca 4 % för 1984 och knappt 3 % för 1985, dvs. man räknar upp med ungefär de siffror som regeringen har ställt upp som mål för inflationsutvecklingen. Men om regeringen trodde att man skulle kunna hålla det inflationsmålet, varför kunde man då inte gå med på ett automatiskt inflationsskydd? Det skulle ju ha stärkt tilltron till regeringens avsikter att föra en politik som gjorde det möjligt att hålla inflationsmålet.

Man kan ganska lätt räkna ut att om den faktiska inflationen överstiger basenhetsens uppräknings med bara några få procentenheter kommer marginalskattesatsen för en normal inkomsttagare att efter några år vara nästan tio procentenheter högre än om det fanns fullständigt inflationskydd. I kronor räknat betyder det en skatteskärpning på flera tusen kronor. Jag vill därför fråga finansministern: Tycker socialdemokraterna verkligen att det är rimligt att normala inkomsttagare får skatteskärpningar på flera tusen kronor? Är det den skattepolitik ni kommer att föra om ni sitter kvar i regeringsställning?

Folkpartiet kan självfallet inte acceptera en sådan skattehöjningspolitik. Vi vill genast återinföra det fulla inflationskyddet, och vi vill gå vidare med ytterligare sänkningar av marginalskatterna. Nästa år kommer den s. k. brytpunkten för högst 50 % marginalskatt att ligga på ca 125 000 kr. Folkpartiet menar att det intervallet måste utsträckas till ca 200 000 kr. i dagens penningvärde. Vi vill också att marginalskattetaket sänks till 70 % och att man avskaffar de resterande delarna av sambeskattnings, som finns bl. a. i fråga om kapitalbeskattnings.

I detta sammanhang skulle jag vilja fråga finansministern vad den socialdemokratiska partikongressen menar med uttalandet att man vill "fortsätta att minska värdet av underskottsavdrag för höginkomsttagare", vilket står att läsa i partistyrelsens utlåtande om skatter på s. 73–74? På mig låter detta som om regeringen tänkte sig ytterligare begränsningar i möjligheterna till underskottsavdrag avseende gjorda utbetalningar – och bara för s. k. höginkomsttagare. Har regeringen tänkt sig att t. ex. en höginkomsttagare bara skall få dra av 40 % av underskotten, eller kanske bara 30 %, eller hur skall detta tolkas?

Herr talman! Det är beklagligt att socialdemokraterna inte har lärt sig någonting av utvecklingen. Man är fortfarande fast i skattehöjningsfilosofin. Bara under de tre veckor som riksdagen har varit samlad under denna höst man lyckats prestera flera skattehöjningsförslag.

Jag skulle gärna vilja ta upp villaskatten ytterligare. Bostadsministern har ju sagt, att han inte kan utesluta en höjning av denna i framtiden. Det förstår jag med tanke på den skattehöjningsfilosofi som finns inom socialdemokratien. Denna skatt kostar, för den som har en villa med ett taxeringsvärde på ca 320 000 kr., fullt utbyggd 1 500 kr. Jag kan återknyta till de 400 kr. i skattereduktion för fackföreningsavgifter som jag tidigare nämnde – de ryker tre gånger om för att vederbörande skall kunna betala villaskatten!

Vidare: En jämförelse av detta belopp med exempelvis barnbidraget visar att man, när denna skatt är fullt utbyggd, har tagit tillbaka hela den barnbidragsökning – för ett barn – som vi fick tvinga fram från regeringen före sommaruppehållet!

Folkpartiet avvisar den nya villaskatten. Vi kommer att avskaffa den så fort som möjligt. Det går inte att genast efter 1985 års val avskaffa alla de skattehöjningar som socialdemokraterna har genomfört, men villaskatten skall vi ta bort!

Före middagsuppehållet förklarade statsministern och framtidsminister Ingvar Carlsson här i kammaren att 75 skatter skulle ha höjts under de år då vi

hade borgerliga regeringar samt att arbetsgivaravgifterna höjdes.

Att många skatter sänktes glömde han. Likaså att den allmänna arbetsgivaravgiften för egenföretagare togs bort, den som fungerade såsom en ren straffskatt på den som själv skaffade sig en arbetsplats. Jag vill givetvis inte gå i god för att de siffror som de båda nämnde är riktiga. Däremot vill jag fråga finansministern: Vilka skatter skulle de borgerliga regeringarna ha avstått från att höja under denna tid?

Den dominerande delen av de skatter som höjdes utgjordes av skatter på sprit och tobak – det var fråga om fortlöpande justeringar – samt skatter som hade till direkt uppgift att nedbringa vårt oljeberoende i en situation, där detta hade mycket stor inverkan på ekonomin. Är det dessa skatter som ni inom regeringen anser att vi inte borde ha höjt?

Till de arbetsgivaravgifter som höjdes hörde avgiften till folkpensionering, vilket innebar att vi kunde höja pensionerna på ett sätt som saknar motstycke under någon annan tidsperiod i vårt land. Är regeringen nu förbittrad över att vi höjde denna avgift, så säg ifrån här i talarstolen. De övriga arbetsgivaravgifter som höjdes var avgifterna till sjukförsäkringen, utbyggnaden av barnomsorgen och vuxenutbildningen.

Jag ser med stort intresse fram mot ett besked om vilka av dessa områden som ni socialdemokrater inte vill vara med och satsa på. Ni anklagar oss för social nedrustning, när anslagen till exempelvis utbyggnaden av barnomsorgen i själva verket ökade enormt under de borgerliga regeringarna. Ni kan väl i rimlighetens namn inte föra kritiken utifrån två utgångspunkter. Ni får i alla fall bestämma er för antingen den ena eller den andra.

Anf. 54 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Är Sverige ett jämlikt välfärdssamhälle eller ett klassamhälle? Har de sociala orättvisor som påvisades i 1960-talets låginkomstutredning försvunnit eller vad har hänt under 1970-talet med ekonomiska kriser och borgerliga regeringar? Vad har hänt efter arbetarrörelsens seger i valet 1982, och vad behöver göras för framtiden?

Detta är frågor som vpk:s 90-talsgrupp har ställt i en rapport om jämlikhet och rättvisa. Det är frågor som måste diskuteras för att man skall kunna göra en riktig analys av vilka åtgärder som måste till för framtiden. Det är frågor som man måste finna svar på för att kunna ställa de rätta förslagen till lösningar inför framtiden, om man har ambitionen att vilja skapa jämlikhet och rättvisa. Då går det inte, som de borgerliga partierna gör, att bara prata om att spara på statens och kommunernas utgifter. Med en sådan politik skapas inte jämlikhet och rättvisa. Med en sådan politik ökas däremot ojämlikheten och orättvisorna. Att de sedan försöker drapera hela denna orättfärdiga politik med tal om frihet visar bara att deras frihetsbegrepp i grunden utgår från att de som har möjlighet – dvs. gott om kapital – skall ha friheten att suga ur och profitera på de vanliga människorna i samhället.

Herr talman! 1960-talets låginkomstutredning visade att många av det gamla klassamhällets orättvisor fortfarande fanns kvar. Utredningen visade stora inkomst- och förmögenhetsskillnader samt missförhållanden och

skillnader i boende, sysselsättning, arbetsvillkor, hälsotillstånd, utbildning m. m. Utredningen fick stor betydelse för den politiska debatten och för det politiska arbetet i Sverige. Den resulterade i sociala reformer på olika områden.

Under 1970-talet trängdes dock jämlikhetsfrågorna tillbaka. Andra frågor stod i centrum: arbetslöshet, industriell utarmning, inflation, ekonomisk stagnation och dåliga statsfinanser.

Den borgerliga valsegern 1976 medförde en ytterligare kursändring. Fördelningspolitiken lades om och den sociala grundtryggheten började urholkas. Den största förändringen ägde dock rum efter den borgerliga valsegern 1979 som följdes av en hård åtstramningspolitik och systematisk social nedrustning.

1980-talet uppvisar många sociala problem. Uppemot en halv miljon människor är utestängda från arbetsmarknaden, ungdomarna har särskilt svårt att få arbete. Sju års reallönesänkningar och en förändrad fördelningspolitik har medfört att inkomst- och förmögenhetsklyftorna växt och att flera hundra tusen människor behöver socialbidrag för att klara sin ekonomi. Den sociala otryggheten breder ut sig. Byggandet av det jämlika välfärdssamhället är långt ifrån avslutat.

Ett mångårigt socialdemokratiskt regeringsinnehav och socialt reformarbete hade, vilket låginkomstutredningen påvisade, inte haft förmåga att avskaffa resterna av det gamla klassamhället. Utredningen visade stora inkomst- och förmögenhetsklyftor. Efter 1960-talets rekordår följde 1970-talets kriser och borgerliga regeringar. Arbetslöshet, industrinedläggningar, inflation, ekonomisk stagnation och försämrade statsfinanser trängde tillbaka jämlikhetsfrågorna.

Den borgerliga valsegern 1976 medförde som sagt stora förändringar. Den samhällsutveckling som arbetarrörelsen kämpat för – med arbete åt alla och social trygghet – avbröts. Den ekonomiska politiken och fördelningspolitiken lades om. Huvuduppgiften blev att stärka näringslivets konkurrenskraft och lönsamhet. Löntagarnas reallöner pressades tillbaka.

Efter valet 1979 blev den borgerliga regeringspolitiken än hårdare. De nyliberala ekonomiska teorierna tillämpades, och nu följde en hård åtstramningspolitik, med omfattande sociala nedskärningar och med en systematisk omläggning av samhällets fördelningspolitik.

Herr talman! Jag har velat göra denna tillbakablick för att utifrån denna bedöma den politik som den socialdemokratiska regeringen fört och vilken politik den borde ha fört. Det kan konstateras att efter arbetarrörelsens valseger 1982 har kursen förändrats. Men med den klara arbetarmajoritet som valutgången gav borde denna kursförändring varit väsentligt mycket större.

Vad är det då som borde ha radikalt förändrats från de borgerliga "förlorade åren"? Ja, först och främst borde regeringen ha attackerat arbetslösheten med andra medel än rent kapitalistiska. Socialdemokratins övertro på kapitalismens s.k. självläkande krafter har inte lett till att arbetslösheten minskat. Tvärtom har allt fler tvingats ut i arbetslöshet, och

regeringen har i stort tvingats till akutlösningar med beredskapsjobb och arbetsmarknadsutbildningar. Det är inte så att jag ser ner på dessa jobb eller utbildningar, men problemet är att det inte är jobb i vanlig bemärkelse och framför allt, det är inte fasta och varaktiga anställningar som skapats. De ger inte den trygghet som var och en har rätt att ställa på ett samhälle som ger sig ut för att vara ett välfärdssamhälle.

En planerad utbyggnad av den sociala servicen hade däremot kunnat skapa en del av dessa jobb, och finansieringen för sådana jobb hade gått att åstadkomma med ingrepp mot spekulation, storfinsans och stora förmögenheter. Visserligen har regeringen gått på vpk:s förslag med en skärpning av förmögenhetsbeskattningen, med införandet av en omsättningskatt på aktiehandeln m. m. Men totalt sett har just storfinsans och stora förmögenhetsinnehavare gått ganska helskinnade ur dessa beslut, likaväl som spekulanterna – vare sig det gäller aktier eller annan spekulation – inte drabbats av bannbullar, så att denna ytterst tvivelaktiga verksamhet förlorat sin dragningskraft.

Inte har den enorma förmögenhetsöverföring som ägde rum under de borgerliga åren, och som ledde till att de rika i samhället lade under sig nära nog hela riksförmögenheten, lett till att regeringen kommit med förslag till åtgärder för att så att säga ta tillbaka denna förmögenhet till oss alla medborgare i samhället.

De många och svåra åren för den arbetande delen av befolkningen, den som drabbades av reallönesänkningarna, har inte bemötts med åtgärder som resulterat i att någon enda del av de sju förlorade åren tagits tillbaka. Tvärtom reser regeringen krav – för vilken gång i ordningen börjar bli svårt att överblicka – på att de arbetande återigen skall stå tillbaka för att, så att säga, rädda regeringens inflationsmål. Givetvis är det bra att dra ner inflationen, men det får ju inte innebära att de arbetande drabbas av ytterligare ekonomiska repressalier samtidigt som företagen och förmögenhetsägarna klarar sig helskinnade. Det är inte på det viset som de som röstade för en arbetarmajoritet i riksdagen ville lösa krisen. De ville se lösningar som bar ett annat märke än de lösningar som tidigare drabbat dem. De ville se lösningar som stått som ledstjärna för arbetarrörelsen i tidigare kriser, byggda på solidaritet med inriktning på jämlikhet och rättvisa. Därför är det på tiden att denna väg också beträds för att därigenom bädda för en arbetarseger även i nästa års val, så att inte borgerligheten återigen får möjlighet att trasa sönder de reformer och framgångar som arbetarrörelsen och dess partier har tillkämpat sig, i kamp mot storfinsansen och dess banerförare, de borgerliga partierna.

Herr talman! I förra numret av tidningen Metallarbetaren redovisades hur kombinationen av löneökningstaket, som regeringen har satt, och sista steget i den s. k. skattereformen slår för olika inkomsttagare.

Med ett lönelöft på 5 %, som regeringen angett som tak, skulle den genomsnittlige arbetaren erhålla en maximal löneökning på 4 450 kr. och 968 kr. i skattesänkning per år. För en tjänsteman skulle löneökningen ge drygt 6 000 kr., dvs. nära 1 600 kr. mer än arbetaren får, samtidigt som

skattesänkningen ger mer än 2 100 kr. i ökad disponibel inkomst. För högre tjänstemän, typ civilingenjörer, skulle motsvarande löneökning ge dubbelt så mycket som för arbetaren och sju gånger så mycket i skattesänkning som vad arbetaren erhåller. Reservation får givetvis göras för att alla faktorer inte beaktats i uträkningen, men den visar ändå vartåt det lutar. Inte var det detta som exempelvis metallarbetarna väntade sig av regeringsskiftet.

Nej. Kjell-Olof Feldt, även en socialdemokratisk regering 1984 borde kanske anamma vad Ernst Wigforss hade som riktsnöre. Han, liksom många ekonomer vid den tiden, arbetade efter teorin om att jämlikheten kunde ökas genom ett ökat ekonomiskt utrymme för de lägre grupperna, för arbetarklassen, samtidigt som detta i sin tur gav fler arbetstillfällen. Socialdemokratin av 1984 års modell går motsatt väg. Ni ålägger arbetarna en återhållsamhet som får till följd att arbetstillfällena i förlängningen minskar, att arbetslösheten ökar.

Men det är inte bara när det gäller sysselsättningen som man kan förmärka stora skillnader mot vad som är arbetarrörelsens klassiska märke. När det gäller att jämna ut de stora ojämlikheterna i inkomster finns det mycket övrigt att önska av regeringen. Det är inte nog med de hittills genomförda åtgärderna. De är alldeles otillräckliga. Spekulationen i aktier fortgår, och den införda omsättningsskatten ter sig i nuläget ganska marginell.

Den skärpning av förmögenhetsskatten som det beslutades om efter valet 1982 har ju på intet sätt medfört att de stora förmögenheterna har minskat. De har tvärtom fortsatt att öka.

De stora bolagen ökar år efter år sina vinster, och de räknas nu i många fall i miljardbelopp varje år. Inte heller här har regeringen gått in och försökt att ta in de enorma förmögenheter som arbetarna vid dessa företag skapar åt ägarna. I stället begränsar regeringen de anställdas möjligheter att öka arbetets värde i förhållande till kapitalet. Den utveckling som vi kunde förmärka under de borgerliga åren, att löneandelen av produktionen minskade och kapitalandelen ökade, har fortsatt och riskerar att fortsätta med den utstakade regeringspolitiken.

Den försiktighet som regeringen visat gentemot kapitalet och den oförsiktighet som den visat mot de arbetande kan slå tillbaka senare. För en arbetarregering borde det vara mer av socialistiska lösningar än av kapitalistiska. Därför borde också det sista steget i "den underbara nattens" skatteuppgörelse inte sättas i sjön i vad mån uppgörelsen avser marginalskattesänkningen. Det är, Kjell-Olof Feldt, inte de med höga löner som behöver stora skattesänkningar. Det är inte de högvärlönde som tvingas till socialbyråerna landet runt för att få bidrag, så att de och deras familjer kan överleva. Det är inte de högvärlönde som behövt göra stora ekonomiska uppoffringar. De kan efter nyår se fram mot en ytterligare väsentlig höjning av levnadsstandarden. Det är samma grupper som alltid har lyckats att förse sig själva med god ekonomisk standard.

Herr talman! Slutligen kan jag inte låta bli att reagera litet på Kjell Johanssons yttrande att han ogillar att regeringen valt vpk som regeringspart. Jag förstår att Kjell Johansson har blivit trampad på de ömma tårna, för

folkpartiet spelar ju inte längre den roll som det helst skulle vilja göra, nämligen den roll som det spelade 1978–1979, då folkpartiet "dansade en sommar". Däremot tycker vi från vpk:s sida att det är bra att socialdemokraterna kommit underfund med att det är bättre för den breda massan i det här landet att arbetarrörelsens partier samarbetar än att man lutar sig åt höger. Högerpolitiken har aldrig tjänat folket i det här landet.

Herr talman! Nu är det dags för socialistiskt präglade åtgärder och att åter börja arbeta för jämlikhet och rättvisa.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är rörd av Tommy Franzéns omtanke om folkpartiet och dess regeringsansvar. Jag tycker faktiskt att ni inom vpk totalt uppgett er själva. Ni ställer upp i fråga efter fråga – fastighetsskatten eller vad det vara må – och deklarerar en åsikt. Här i kammaren finns det faktiskt i bänken tre knappar – en för nej, en för ja och en för avstår. Den mittersta, nej-knappen, begagnar ni er aldrig av.

Anf. 56 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Det är klart att Kjell Johansson och folkpartiet inte trivs i det vatten som de nu tvingas att simma i, för det är kanske en aning unket.

Sedan de borgerliga efter 1982 års val fick släppa ifrån sig regeringsmakten har arbetarrörelsens partier vid olika tillfällen kunnat förenas. Jag tänker på exempelvis momsutredningen 1982. Folkpartiet verkar inte kunna vara det statsmannaparti som man hade tänkt sig, i alla fall enligt vad som framgick i ett program i TV en söndagskväll i våras. Folkpartiet trodde att det skulle kunna göra en stor gärning genom att införa en form av borgerlig barnbidragspolitik. Men det gick om intet. Detsamma är förhållandet när det gäller de frågor som i dag debatterats rätt mycket, men som det inte finns anledning att gå in på djupare. Det gäller här att skapa arbete för tiotusentals människor.

Jag har förståelse för att Kjell Johansson känner sig litet öm i tårna när, han inte får medverka i politiken och när politiken inte går åt höger utan i stället har vridits något åt vänster.

Anf. 57 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Den fråga som Tommy Franzén nämnde, momsutredningen, var ytterligare ett exempel på en fråga där vpk gått ut med stora basuner och sagt ett och sedan vikit. Man har tydligen inte upptäckt att det finns en nej-knapp här. Men det är i och för sig bra, för vi fick en utredning som visar att vpk:s mångåriga krav på differentierad moms och borttagande av moms på maten var ett mycket orättvist förslag med tanke på dem som egentligen skulle behöva hjälp, nämligen barnfamiljerna.

Anf. 58 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Säga vad man vill om de borgerliga oppositionspartierna, men de är ganska bra på vad man skulle kunna kalla för rörlig krigföring. När

den socialdemokratiska regeringen tillträdde var de borgerligas första attackmål att vi skulle bli till ruin för det svenska näringslivet. Sedan visade det sig att industrin blomstrar som den aldrig någonsin gjorde under den borgerliga regeringstiden. Då flyttade de pjäsen och sade att socialdemokraterna kommer att skapa katastrofala ökningar av ett redan katastrofalt budgetunderskott. Sedan visade det sig att budgetunderskottet minskar, och så var också den dagen förstörd.

Då lade de om eldriktningen en gång till. Under den gångna vintern och våren har attacken gällt att vi misslyckats i kampen mot arbetslösheten. Nu minskar arbetslösheten, och kulorna slinter också mot det målet.

Vad gör de borgerliga då? Jo, ytterligare en förflyttning av artilleriet. Nu gäller det inflationen. I dag vet de borgerliga att vi kommer att misslyckas i kampen mot inflationen. Liksom de visste att vi skulle misslyckas med att få fart på industrin, med att få ned budgetunderskottet och med att minska arbetslösheten, vet de nu att vi kommer att misslyckas med inflationen. Dessutom bara höjer vi skatterna.

Hur skulle det vara, herr talman, om de borgerliga företrädarna slutade skjuta och i stället började tänka. Det skulle möjligen göra debatten något mera nyttig för svenska folket.

Hur uppstår inflation? Jo, det uppstår genom att man driver en alltför expansionistisk ekonomisk politik. Om man ökar budgetunderskottet, driver upp penningmängden och skapar överhettade marknader, då har man inflation. Sker något av detta nu? Nej, det gör det faktiskt inte.

Budgetunderskottet minskar. Likviditeten har inte sedan de förra socialdemokratiska regeringsåren minskat så kraftigt som den nu gör, mätt i oförändrat penningvärde. Vi har inte heller skapat några överhettade marknader. Tvärtom är det allmänt omvittnat att den strama ekonomiska politiken på de flesta områden har skapat en stenhård konkurrens, som håller priserna nere.

Vi har ett undantag, och det är skogspriserna, som – beklagligtvis – har gått upp för mycket. Men det är ett uttryck för att skogsindustrin har det så bra att den anser sig ha råd att betala skogsägarna bättre för timmer och ved. Det har jag faktiskt inte hört någon från borgerligt håll klaga över. Tvärtom är det väl en och annan av dem som går hem och räknar inkomsterna från dessa prishöjningar.

Varför stiger då priserna i år? Enligt pris- och kartellnämndens senaste prognos, som presenterades i dag, kommer prisstegringen under loppet av 1984 – från december 1983 till december 1984 – att bli 7 %. Jag vill betona att detta betyder att vi sänker inflationstakten i Sverige. Samma index var 10 % 1982 och 9,5 % i fjol. I år blir det alltså 7 %.

Höjningen av de indirekta skatterna svarar för drygt 1 %. Höjda importpriser svarar för ytterligare 1 %, enligt vad vi nu kan beräkna. Höjda livsmedelspriser svarar för 0,5 % och ökade bostadskostnader för 1,5 %. Sedan har vi den s. k. restposten, som framför allt består av ökade löner och ökade marginaler i näringslivet. Den svarar för 2 %.

I vilket av dessa avseenden har vi misslyckats? Vad är ett uttryck för en

misslyckad, alltför expansionistisk eller inflationistisk politik?

En stor del av prisökningen beror på att vi i somras tvingades höja räntan, därför att den amerikanska regeringens budgetunderskott driver upp den internationella räntenivån.

Jag tror inte att någon borgerlig representant här skulle vilja hävda att man hade kunnat göra på annat sätt. Under den borgerliga regeringsperioden steg räntan från 6 % till 12 % – om nu någon inte kommer ihåg detta.

Har vi misslyckats genom att vi enligt av den borgerliga riksdagsmajoriteten fattade beslut nu avvecklar räntesubventionerna för bostäder och därmed ökar hyrorna? Det har ni allihop varit med om att besluta om, och sedan har räntehöjningen också spelat in.

Är det ett inflationistiskt misslyckande att landets jordbrukare faktiskt också måste få en inkomstökning?

Sedan har vi konstaterat att det i ett avseende inte har gått som regeringen önskade, nämligen att lönekostnadsökningen blev något för stor. Redan i våras konstaterade vi att vi inte skulle klara inflationsmålet på 4 %. Efter sommarens räntehöjning deklarerade vi klart att inflationen skulle bli 6 %. Där är vi nu, och om riksdagen antar det förslag vi har lagt fram läggs det på 1 % till, och så kommer vi upp till 7 %.

Vad som har hänt är alltså att vi för att fortsätta hålla ekonomin i balans tvingas att höja vissa punktskatter. De driver upp prisindex med ytterligare en procentenhet.

Är detta detsamma som en inflationistisk ekonomisk politik? I alla sammanhang – utom möjligen i denna kammare – skulle man hävda att det är motsatsen. Vi får ett lägre budgetunderskott än vi annars skulle ha haft och en lägre ökning av likviditeten, vi har chansen att sänka räntorna, vi får ett lägre efterfrågetryck, vi får ett mindre underskott i bytesbalansen och vi får ett ökat svängrum för den ekonomiska politiken att bekämpa inflationen.

Vi hävdar att Sverige är på rätt väg.

Det är klart att folk då frågar sig varför vi måste gå ut med skattehöjningar denna höst. Det är nödvändigt för oss att göra alldeles klart att huvudorsaken till att den socialdemokratiska regeringen måste föra denna mycket strama finanspolitik är följande: De borgerliga regeringsåren kostar oss 8 miljarder kronor varje år i ökade ränteutgifter. Det är räntorna på de 400 miljarder som man lånade upp under de år när man skröt med att man skulle sänka skatter och öka utgifter. Det är de 8 miljarderna vi har att tampas med.

Jag ser inte så många här just nu som är ansvariga för dessa 8 miljarder, men de borde egentligen avkrävas detta ansvar varje dag.

Eftersom så många i de replikskiften jag har kunnat lyssna till har upprepat påståendet att skattetrycket i Sverige nu stiger, vill jag påpeka att detta är fel. Skattetrycket stiger inte i Sverige. Nästa år sänks inkomstskatterna i sådan utsträckning att skattetrycket torde förbli oförändrat.

Stig Josefson sade en sak som kanske var humoristiskt menad. Han sade att det drivs en kolossalt bilfientlig politik när man höjer bensinskatten med 50 öre. Jag visste inte att centern var bilistpartiet framför andra. Jag måste fråga Stig Josefson: Hur kunde Stig Josefson ställa upp för den bilfientliga politik

som höjde bensinskatten med 75 öre under de år han stödde regeringen? Var inte det lika bilfientligt eller, om vi skall räkna noga, 50 % mer bilfientligt?

Vi döljer inte att detta är en åtstramning, som vi anser nödvändig för att klara samhällsekonomin och sysselsättningen. Såvitt jag förstår instämmer alla borgerliga talare i denna debatt i att det måste göras åtstramningar och att budgetunderskottet är för stort. När de hävdar att vi väljer fel väg, måste man fråga: Vilken är då den rätta vägen? Vi får jämt höra att det skall ske genom besparingar. Jag har lyssnat till de borgerliga partiledarna i radio, i TV och överallt där de har fått framträda. De säger att vi skall klara detta genom besparingar.

Då är det två frågor man ställer sig: Har då dessa partier det recept som de inte hade under de år de satt vid makten? Och framför allt, nu när man väntar sig beskrivningar av de umbäranden som förestår för det svenska folket: Har de borgerliga partierna ett recept på åtstramning som inte drabbar de enskilda medborgarna, som inte känns i människors plånböcker? Har ni det magiska trollspöet i era händer, så att ni kan dra in pengar från människor utan att de upptäcker det?

Moderaterna skall ju bli det statsbärande regeringspartiet, om de borgerliga vinner valet, och Adelson skall bli statsminister – det har han så att säga fått intyg från Fälldin på. Därför kan det vara intressant att se på vad som är moderaternas budgetpolitik. Hur skall de spara pengar och dessutom sänka skatterna? Ja, moderaterna har varit dumma nog att precisera en rad förslag. Ett förslag innebär en sänkning av den statliga inkomstskatten genom fullt indexerade skatteskalor och lägre marginalskatter. Man skall slopa avdragsbegränsningen vid inkomstbeskattningen – det gäller framför allt dem som tjänar mer än 130 000 kr. per år. Sedan vill man i och för sig höja skatter också – man vill sänka schablonavdraget vid inkomstbeskattningen med 500 kr., och man vill avskaffa skattereduktionen för fackföreningsavgifter. Men det medför ju skattehöjningar som bara drabbar medlemmar i fackföreningar och vanliga inkomsttagare, och dessa räknas kanske inte när moderaterna skryter med att de bara sänker skatter och inte höjer några.

Vidare vill moderaterna minska compensationen i sjukförsäkringen till 60 % de första tio dagarna. De vill göra våldsamma upptrappningar av den garanterade statliga räntan, något som kommer att påverka boendekostnaderna i hyres- och bostadsrättsfastigheter. De vill också dra in mängder av statsbidrag till kommunerna.

Vi har gjort en mycket försiktig kalkyl på vad detta innebär när man ser totaliteten av den moderata budgetpolitiken på dessa områden.

Vi har valt ut tre typer av hushåll. Den ena är en familj där en av makarna tjänar 200 000 kr. och den andra 120 000 kr. per år – vad jag skulle vilja kalla en höginkomsttagarfamilj; de tjänar 320 000 kr. tillsammans. De har två barn och bor i villa. Om de moderata förslagen genomförs nästa år får denna familj en höjning av sin disponibla inkomst med 5 500 kr., och det är ju fint – för den familjen.

Vårt andra exempel gäller en familj där den ena maken arbetar heltid och tjänar 100 000 kr. om året och den andra arbetar halvtid och tjänar 45 000 om

året. Den familjen har också två barn men bor i hyreshus. Där händer någonting helt annat. Den familjens disponibla inkomst minskar med 6 500 kr. om moderaternas förslag genomförs.

En ensamstående som har ett barn och som är lågavlönad och tjänar 69 000 kr. får sin disponibla inkomst minskad med 5 800 kr. Detta belopp skall, herr talman, tas från en bruttoinkomst på 69 000 kr. Den familj som tjänade 320 000 fick 5 500 kr. mer.

Som fördelningspolitik är detta naturligtvis precis vad man väntar sig av ett parti som tror sig företräda de välsituerade. Det måste väl också finnas ett parti som driver den här politiken. Men det som inte kan accepteras ur moralisk eller politisk hederlighetssynpunkt är att moderaterna inte vågar tala om vad deras politik innebär. Och vad som är ännu värre: Man har här i dag timme efter timme hävdats att med moderaterna i Rosenbad och regeringskansliet och med Ulf Adelsohn i statsministerstolen kommer ingen att behöva betala för budgetunderskotten. Jag har inte sett att man pekat ut någon som skulle drabbas av någonting. Men en minskning av den disponibla inkomsten med 5 000 à 6 000 kr. om året är faktiskt mycket kännbar. De skattehöjningar vi nu har föreslagit kan för de här familjerna handla om ungefär 1 500 kr.

Eftersom de borgerliga säger att de skall inte bara rösta emot fastighets-skatten utan också avskaffa den om de vinner valet nästa år, har vi särskild anledning att begrunda vad de i så fall skall göra i stället – de kommer då att tappa ganska mycket pengar i inkomster. Jo, enligt vad jag förstår skall de gå ut till folk och säga: Nu skall vi spara pengar genom att minska räntebidragen. Det är nämligen fult att ha räntebidrag, och det är fint att avskaffa skatter. Men då kanske man ändå bör tala om – kräver inte hederligheten det, herr Wachtmeister? – att någon skall betala också det.

Vi har tittat på hur det skulle slå i Nacka – det råkar vara min hemkommun. Den som bor i en av "allmännyttans" hyreslägenheter, byggd i början av 1970-talet, får en hyreshöjning på 2 200 kr. om året – bara genom den enda åtgärden! Den som har en bostadsrätt, en HSB-lägenhet på fyra rum och kök, byggd i slutet av 1960-talet, åker på en hyreshöjning på 5 100 kr. Är det inte siffror värda att sprida av de moderata profeterna, för att tala om att även deras politik kostar någonting för vanligt folk? I stället ondgör de sig över att regeringen faktiskt måste ta ansvar för att klara de skulder de borgerliga lämnat efter sig.

Ni kan invända att det här är en skräckskildring av borgerlig fördelningspolitik och borgerlig budgetpolitik och säga: Så kommer det aldrig att bli om vi kommer tillbaka till makten. Det är bara det att så här var det när ni hade makten!

Vi har räknat igenom hur det gick för barnfamiljerna i Sverige under de sex borgerliga regeringsåren. Kombinerar man skattehöjningar, avgiftshöjningar, försämrade sociala villkor och reallönesänkningar förlorade en barnfamilj i de vanliga inkomstlägena mer än en månadslön per år under de åren. Levnadsstandarden sänktes med 14 000 kr. om året. Därför får ni tala om hur ni under de kommande åren tänker höja levnadsstandarden med er skatte-

och utgiftspolitik, och det måste ni göra med stor tydlighet om ni skall bli trodda.

Det har förts en debatt om de familjepolitiska förslag som framlagts för nästa år. Man säger att det blir ingenting över. Regeringen och riksdagsmajoriteten har lurat folket, säger man, därför att vi inte talat om att vi också finansierar förbättringen för barnfamiljerna. Man har släpat fram en grupp som inte kommer att få mer än 32 kr. i förbättring – det är det stora paradnumret. Jag hörde någon familjerådgivare från sparbankerna kasta sig in i den politiska debatten med den uppgiften.

För att komma fram till den siffran måste man välja ut personer som har mycket höga inkomster och som bara har ett barn. En mera vanlig familj med två barn, där den ena maken heltidsarbetar inom industrin och den andra halvtidsarbetar som kontorist, får ett tillskott på 2 800 kr. Har familjen tre barn får man en förbättring med 5 300 kr. Och man kan fortsätta.

Men vad man inte tar med är att vi inte bara höjer barnbidragen – vi förbättrar flerbarnstillägg, studiebidrag och bostadsbidrag, och garantinivån i föräldraförsäkringen höjs med närmare 30 %. Vidare gör vi ytterligare ett antal riktade förbättringar, så att både bidragsförskott och bostadsbidrag kommer att omfatta också familjer med äldre tonåringar som studerar, och det är ingen oviktig sak för dem. Säger man inte någonting mera än vad som har sagts hittills har man speglat en mycket liten del av verkligheten för barnfamiljerna nästa år, och det kommer barnfamiljerna att upptäcka, hoppas jag.

Sammantaget innebär den familjepolitik vi står för att det blir en allmän höjning av barnstödet, det blir en omfördelning från icke-barnfamiljer till barnfamiljer, familjer med många barn och familjer med låga inkomster gynnas särskilt, och familjer med äldre tonåringar som studerar får ett ökat stöd.

Jag skulle vilja säga till Tommy Franzén: Detta är riktigt bra socialdemokratisk fördelningspolitik.

Kanske får jag också tillägga, eftersom jag hörde Tommy Franzén berömma Ernst Wigforss, att det var Wigforss som Tommy Franzéns föregångare i kommunistpartiet alltid skällde för att vara en kapitalistisk lakej. Om ni skall använda honom som ett föredöme, gör det i så fall med omsorg – eller hämta föredömena från det egna partiet.

Slutligen, herr talman, vill jag kommentera Kjell Johanssons inlägg. Han sade, eftersom han inte kan förneka att skatter och avgifter höjdes under de borgerliga regeringsåren, att dessa höjningar var försvarbara. De borgerliga skatte- och avgiftshöjningarna gick nämligen till bra ändamål. De gick till folkpensioner, barnbidrag och barnomsorg.

Vart går då de skatthöjningar vi nu föreslår? De går till insatser för att ge folk arbete. De går till höjda barnbidrag. De går till ökade utgifter för barnomsorgen. De går till ökade utgifter för folkpensionerna.

Uppriktigt sagt förstår jag inte alls varför Kjell Johansson framför det argumentet. Håll det under de borgerliga åren, då håller det också under den socialdemokratiska regeringstiden. Om skatthöjningar går till angelägna

och bra ändamål kan kanske t. o. m. en folkpartist försvara dem – om han vågar för moderaterna, som sitter runt omkring och bevakar honom.

Men en fråga kvarstår: Varför höjde ni över huvud taget några skatter? Ni säger ju nu att skattehöjningar av alla slag är absolut förbjudna. Varför gjorde ni inte då som ni säger att ni kan göra nu? Varför finansierade ni inte era ökade utgifter med besparingar, det som ni nu säger är så enkelt och lätt att göra?

Herr talman! Frågan är alltså: Varför är det en sådan skillnad mellan borgerliga partier i regeringsställning och borgerliga partier i opposition? Är det den berömda skillnaden mellan en falsk och en äkta spanjor? Under era sex år i regeringsställning hade ni 10,5 % inflation per år. Nu garanterar ni att ni klarar att få ned inflationen helt utan att anstränga er. På sex år åstadkom ni 400 miljarder i ökad statsksuld. Nu vet ni precis hur ni skall göra för att i stort sett ta bort budgetunderskottet utan att någon märker det. Under era sex år lyckades ni inte göra något annat än bibehålla de skatter som ni anser förtrycker människorna och landet. I dag vet ni precis hur ni skall göra för att sänka skattetrycket hur enkelt som helst.

Herr talman! Den rörliga krigföringen i den borgerliga propagandan har nu gått så långt att de borgerliga riktar kanonröret mot sig själva.

Anf. 59 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Det är märkligt att finansministern, när han nu går in i debatten, knappast alls nämner chockhöjningen med 50 öre av bensinskatten eller elskattehöjningen, som skall dra in mer än 4 miljarder till statskassan. Han talar om andra saker.

Finansministern talar exempelvis om inflationen. Målsättningen var att den skulle bli 4 %, men nu säger finansministern att den blir 7 %, och det kan bli så att de 4 procenten fördubblas till 8 %. Hade finansministern varit med här i kammaren i eftermiddags, skulle han ha hört att Ulf Adelsohn vid två tillfällen frågade Olof Palme vilka med oss jämförbara länder, förutom Italien, som hade en högre inflationstakt. Statsministern blev honom svaret skyldig.

Nu skyller finansministern den högre inflationen på att USA höjde räntan. Att skylla detta på USA går bra, men man talar inte om att USA har hjälpt till att skapa en högkonjunktur åt Europa.

Finansministern skyller också på att lönekostnaderna har blivit för höga. Han sade inte att det var arbetsgivarnas fel, men han kanske tänkte det.

Sedan säger finansministern att vi för en annan politik i regering än i opposition. I ett avseende för socialdemokraterna samma politik. Under de borgerliga regeringsåren sade socialdemokraterna nej till alla inbesparingar, och nu säger man också nej till sådana.

Jag har med stort intresse tagit del av den bok, Samtal med Feldt, som två socialdemokratiska chefredaktörer har skrivit och som härmed får litet gratisreklam. Där säger finansministern om metoden att återvinna ekonomisk hälsa: "Det finns bara två metoder vi kan använda. Antingen skär vi ner de offentliga utgifterna, eller också höjer vi skatterna." I det här fallet har

man alltså inte vågat skära ner de offentliga utgifterna, man har bara höjt skatterna.

Finansministern kritiserar oss för att vi vill minska vissa subventioner. Men finansministern säger ingenting om att vi i gengäld vill ha lägre skatter, så att det är lättare för människor att undvara dessa subventioner.

Finansministern säger att vi var dumma nog att tala om vilka inbesparingar vi ville göra. I nästa ögonblick säger finansministern att moderaterna måste tala om var man skall ta sina inbesparingar. Det går inte riktigt ihop.

Jag ser att min taletid är ute, så jag får väl utveckla detta mera i min nästa replik.

Anf. 60 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller bensinskattehöjningarna använder finansministern det räknesättet att han jämför vad som skedde under en sexårsperiod med vad som skedde vid ett enda tillfälle.

Finansministern och även en hel del andra talare från socialdemokraterna har i dag talat om hur industrin blomstrar och hur lycklig utvecklingen har varit sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde. Det gör att jag ställer frågan: Anser finansministern att Sverige är helt oberoende av vad som sker i den övriga delen av den industrialiserade västvärlden? Har finansministern helt glömt bort den kris som drabbar hela industrivärlden? Har finansministern glömt bort den stegring av oljepriserna som skedde under 1970-talet?

Var fanns egentligen alternativet till den förda politiken under den tid de borgerliga regeringarna fanns till? Från talarstolen i riksdagen frågades i stället gång på gång varför man inte gjorde mer för att rädda den svenska industrin – det var det genomgående temat. I dag är det precis som om allt som gjordes under den tiden var otillräckligt.

Finansministern frågar varför det är så stor skillnad mellan de borgerliga partierna i regeringsställning och i opposition. När man har hört de krav som ställdes under åren 1976–1982, kan den frågan i minst lika hög grad riktas till socialdemokraterna.

Anf. 61 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Med undantag för något år upplevde västvärlden under de sex år då vi hade borgerliga regeringar den djupaste depressionen efter kriget. Det här jämför finansministern med ett år när vi har en högkonjunktur och när världshandeln ökar med 8 %. En sådan jämförelse är med förlov sagt naiv.

Den ekonomiska aktiviteten avtog på ett fruktansvärt sätt under denna tid. Inom exempelvis stålindustrin sjönk världshandeln till bråkdelar av vad den tidigare varit. Inom varvsområdet, där vi felaktigt hade satsat på stora skrovbyggen, blev hela vår svenska världsindustri en enda ruin. I fråga om stålindustrin var det som sagt likadant. I vilket läge skedde det? Jo, i ett läge där vi åren dessförinnan hade höjt lönerna med drygt 20 % per år.

Med fullt användande av sin pedagogiska förmåga försöker finansminis-

tern nu att förklara för svenska folket att om vi skall upprätthålla vår internationella konkurrenskraft, kan vi inte höja lönerna med mer än 5 %. Detsamma är även fallet när det gäller att hålla inflationen i schack. Men fanns inte de här ekonomiska sambanden när vi tog vid 1976? Gällde inte samma ekonomiska lagar i mitten av 1970-talet? Var det inte det här som medförde den inflation som blev fallet? Var det inte det här som slog ut svensk industri? Var det inte en recession som kom? Självfallet var det så. Gör inte en så generande enkel jämförelse, utan låt oss i stället hålla oss litet grand till saken.

Finansministern sade att vi har upphört att fästa avseende vid arbetslösheten. Nej, det har vi inte alls gjort. Enligt konjunkturinstitutet kommer arbetslösheten på nytt att öka nästa år – alltså i ett läge där världshandeln ökar med 5,5 %. Vi är således inte fria från problemen med arbetslösheten. Nu talar finansministern vidare om att man kommer att misslyckas med inflationen. Nej, så är det inte. Den har ni redan misslyckats med. Priserna har redan höjts lika mycket som de skulle ha ökat under både 1984 och 1985. Det är ett faktum. Ni har, som sagt, misslyckats. Ni kan alltså inte uppnå ert mål annat än genom att inflationen skulle stanna vid 0 % under nästa år, och den chansen är inte stor.

Att ha tre minuter till sitt förfogande är litet i underkant när man skall svara på alla frågor som ställts. Jag får väl återkomma. Låt mig bara nämna det här med oljekrisen. Den svenska oljenotan ökade under ett år med 10 miljarder. Skulle vi då ha underlåtit att pressa ned oljebroendet i syfte att höja skatter?

Anf. 62 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Det, Tommy Franzén, är socialdemokratisk fördelningspolitik. Ja, så avslutade finansministern sin polemik med mig – eller också utgjorde det påståendet en del av densamma. Detta sade alltså finansministern efter det att han visat på effekterna av det som händer efter den 1 januari när det gäller barnbidragen, de förlängda studiebidragen, de utökade bostadsbidragen m. m.

Ja, det är klart att jag är mån om att hålla med finansministern i viss måtto därvidlag, för det gäller faktiskt effekter som har tillkommit efter det att regeringen kommit överens med vpk. Men det förhöll sig faktiskt på det viset att socialdemokraterna i de diskussioner som fördes om hur familjestödet och barnbidragen skulle utformas för nästa år var på väg att – skulle jag vilja säga – i varje fall sätta sig i knät på borgerligheten och göra upp med denna. Men då hade finansministern, antar jag, inte stått och sagt att det här är socialdemokratisk fördelningspolitik. I så fall hade en uppgörelse inneburit att man hade gått in på helt andra bedömningsgrunder. Man skulle ha dragit in skattesystemet som en del av det hela, i enlighet med det moderata förslaget i fråga om beräkningarna för barnfamiljerna. Jag skall inte uttala mig om vad finansministern har sagt eller inte sagt. Men att säga att det här var fråga om socialdemokratisk fördelningspolitik hade varit ett avsevärt sämre och mindre hedrande epitet.

Vad vi vänder oss emot när det gäller den socialdemokratiska fördelningspolitiken är framför allt det faktum att man är så mån om att åstadkomma *marginalskattesänkningar som berör dem som har höga inkomster*. Det är de som gör de stora förtjänsterna i detta avseende. Det är de som får de stora skattesänkningarna. Denna grupp i samhället har inte behov av sådana ökade disponibla inkomster, tvärtom. I motsats till de arbetande har de förhållandevis gott ställt. Vad jag menar är att socialdemokraterna inte angriper problemet med den enorma förmögenhetsöverföring som skett under de senaste sju åtta åren. Det är att socialdemokraterna fortfarande inte har gjort några sådana ingrepp, utan att det är mycket lönsamt att spekulera i aktier. Det är att den socialdemokratiska regeringen i detta läge – när man inte vill angripa de stora förmögenheterna och de höga inkomsterna osv. – går in och sätter ett tak inför lönerörelsen, vilket innebär att det är arbetarna som kommer att få de lägsta nominella löneökningarna.

Anf. 63 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det gjordes vissa ansatser att hålla försvarstal för den borgerliga politiken. Det är väl bra – den kan behöva försvaras. Men jag måste fråga herr Wachtmeister om han verkligen menar vad han säger, att moderaterna genom skattesänkningar skall klara situationen för de människor för vilka man ökar boendekostnaderna, ökar kostnaderna i barnomsorgen, försämrar sjukförsäkringen osv. Vågar herr Wachtmeister lova oss här i dag att moderaterna för en ensamstående med ett barn som tjänar 69 000 kr. tänker sänka skatten med 6 000 kr.? I så fall är det något fel på alla de skatteskalor som moderata samlingspartiet har spritt omkring sig de senaste åren – de som tjänar 69 000 kr. får inte ett öre i skattesänkning av herr Wachtmeisters parti. Det är möjligt att moderaterna har kommit med någon helt ny skattereform som jag inte känner till. Jag vill få ett besked: Kommer detta löfte till samtliga landets barnfamiljer att stå sig längre än de minuter som den här debatten varar?

Vi har många gånger sagt att framgången med devalveringen sammanhängde med att vi råkade devalvera i rätt ögonblick – där har vi haft tur. Devalveringen kom i ett skede när den internationella konjunkturen förbättrades. Det har gett extra skjuts åt exporten. Vi har också varnat för att det kommer att bli kärvare när nu konjunkturen mattas av utomlands.

Men när vi genomförde devalveringen sade alla de borgerliga partierna att det skedde vid sämsta möjliga tidpunkt. Devalveringen var fel inte bara i sig utan också beträffande tidpunkten.

Men min poäng var en helt annan, nämligen att ni hävdade att allt skulle gå åt skogen, trots devalveringen och trots konjunkturförbättringen. Det hävdade ni ett helt år, tills det inte gick längre. Då släppte ni den visan. Det är därför som man frågar sig på vilket sakligt underlag ni hävdar att vi kommer att misslyckas med vad vi nu har föresatt oss.

Jag vet inte hur mycket det är värt att återvända till de borgerliga regeringsåren, förutom för att ställa dem i relation till vad ni nu tror er uträtta. Men rätt skall vara rätt: Vi har aldrig förnekat – inte heller under

oppositionstiden – att Sveriges ekonomi utsattes för mycket stora påfrestningar, att åren 1976–1982 skulle ha varit mycket problemladdade och svåra år för vilken regering som helst.

Men den fråga som ställs är: Är det lättare framöver? Om det är lättare måste det bero på något som hände mellan 1982 och 1984. Men det ni gör anspråk på är att under en ny borgerlig regeringsperiod undvika alla de misstag som eventuellt gjordes under den förra epoken – nu är ni bättre rustade på alla områden för att klara de problem som ni inte klarade upp under de föregående sex åren. Oppositionen förkastar regeringens hela ekonomiska politik. Allt vad vi gör har varit åt skogen. Från den 8 oktober har vi dag efter dag gjort fel, och vi gör fel också nu, när vi genom skattehöjningar försöker förbättra budgetläget och klara sysselsättningen.

Trovärdigheten i dessa angrepp är möjligen något skamfilad på grund av era tidigare misslyckade förutsägelser om hur det skulle gå med vår politik och på grund av era egna meriter på området.

Vi förutser en period framöver när vi kommer att ha ett antal svåra passager att ta oss igenom. Vi har försökt förklara för folk att vi kan lösa vissa problem, att vi får lösa andra problem successivt och att vi får uppskjuta lösningen av ytterligare andra problem. Vi säger inte att vi klarar allt på en gång, men vi har successivt betat av mycket väsentliga avsnitt av de problem som Sverige har fått under de senaste fem tio åren. Vi vill inte undandra oss det ansvar som vi kan ha för att problemen en gång uppstod.

Vi gör nu ett försök med två parallella verksamheter. Den ena är att inte genom finans- och penningpolitik ge ekonomin inflationsimpulser. Jag tror inte att någon ekonom kan hävda att vi gör det.

Den andra verksamheten innebär att vi med fördelningspolitik, så långt vi kan driva den, skapar en rättvis fördelning av de bördor som otvivelaktigt måste läggas på människor. Då måste vi också ha möjlighet att tala om för människor vad helheten i denna politik innebär. Jag har försökt göra det genom att beskriva bl. a. den familjepolitik som bedrivs.

Det har sagts att skattehöjningarna skulle förstöra förutsättningarna för avtalsrörelsen och ruinera den. Jag tror att merparten av landets löntagare klart har insett att pengar inte kan användas två gånger. Vi måste ha pengar för att klara jobben och för att klara en förstärkning på familjepolitikens område. Dessa pengar kan inte användas en gång till för att höja penninglönerna. Vi har åtskilliga gånger tidigare försökt använda pengar två gånger, och resultatet har bara blivit inflation. Det är precis samma förutsättningar nu. Av reaktionerna från löntagarorganisationerna tror jag mig förstå att de begriper detta.

Därför, herr talman, är jag fylld av förtröstan på att det skall gå att klara en sådan utveckling av våra kostnader och priser att vi når det väsentliga målet, nämligen att minska arbetslösheten och förstärka produktionskraften i landet. Det är bara förstärkt produktionskraft och ökad produktion som kan ge oss ökade reallöner och ökade reala resurser. I detta arbete tror jag att vi kommer att få ett brett stöd.

Anf. 64 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! På sina egna och alla barnfamiljers vägnar vill finansministern ha besked om hur vi moderater vill underlätta barnfamiljernas situation. Frågan förvånar mig något, för finansministern har väl inte underlåtit att läsa våra partimotioner. I våras kom ett förslag, som jag redogjorde för i mitt första anförande, om ett avdrag på kommunalskatten på upp till 15 000 kr. per barn, utbyggt efter tre år. Detta måste finansministern vara medveten om.

Jag kan inte låta bli att än en gång citera ur den förträffliga boken Samtal med Feldt, där finansministern säger:

”Om jag emellertid betraktar den dagsaktuella situationen kan jag ju med lätthet spåra förekomsten av en utbredd skattetrötthet. Jag tror inte att socialdemokratin längre skulle kunna få med sig människorna om den insisterade på att ytterligare höja skatteuttaget i något mera påtagligt hänseende.

Om man ser problemet rent praktiskt, kan man dessutom tillägga, att vi inte längre har några skattekällor kvar att ösa ur.”

Den reaktion som finansministern förutspådde kom i Aftonbladet i dag, och där kan finansministern läsa alla ilska insändare.

Finansministern säger alltså att det inte längre finns några skattekällor kvar att ösa ur. Då skall jag ge finansministern ett tips. Finansministerns partivän, Kommunalarbetareförbundets ordförande Sigvard Marjasin, yttrade för någon tid sedan att invånarna i den kommun som har landets högsta kommunalskatt bevisligen likväl betalar sin skatt. Därav drar Marjasin den slutsatsen att denna höga kommunalskatt skulle kunna betalas i alla kommuner, varigenom kommunerna skulle tillföras ytterligare ca 11 miljarder kronor per år. Tycker finansministern att det är en bra idé?

Anf. 65 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Finansministern sade att han blir beskylld för att allt vad regeringen gör är fel. Nej, så vill jag inte påstå att det är. Jag tycker faktiskt att ni är på rätt väg, samma väg som vi försökte gå under våra år i regeringsställning. Men ni gör fel när ni jämför ett år då världshandeln väntas öka med 8 % med den värsta och längsta lågkonjunkturperiod som vi har haft efter kriget. Det tycker jag att ni skall sluta med.

Jag tycker också att ni gör fel när ni skryter så våldsamt över resultat baserade på detta enda år. Dessutom tycker jag att ni gör fel när ni dammsuger hela den svenska ekonomin efter nya skatter att införa och gamla att höja. Det är inte den rätta vägen. Den rätta vägen är att skapa en vilja hos människor att arbeta, och det vill man om man får ut något av sitt arbete.

Jag tror att det var under den ekonomiska debatten som finansministern här i kammaren sade att en del dödkött ännu återstod att skära bort inom svensk industri. Då vill jag bara ha sagt att det faktiskt var borgerliga regeringar som inte bara skar bort dödkött inom svensk industri utan faktiskt gjorde rejäla amputationer i svensk industri. Detta kostade oerhört mycket pengar. Jag vill inte påstå att varenda sak vi gjorde var riktig, långt därifrån.

Hade vi fått göra om det i dag skulle vi ha gjort på ett annat sätt, alldeles säkert. Men att vi i dag njuter frukterna av den operation som svensk industri genomgick då den effektiviserades, moderniserades och övergick till en produktion som har framtiden för sig är en sak som är helt klar. Jag tycker att vi i fortsättningen borde föra debatten i den här kammaren utifrån sådana ganska enkla kända fakta. Då skulle debatten kunna bli mycket mer konstruktiv, och den skulle kunna leda landet framåt.

Anf. 66 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! I mitt första anförande ställde jag till finansministern en fråga som jag gärna vill upprepa: Står socialdemokraterna kvar vid den målsättning som man kom överens om i trepartiöverläggningarna om den framtida målsättningen för skatterna, nämligen att för 90 % av inkomsttagarna borde inte marginalskatterna uppgå till mer än 50 %? Jag tycker att det skulle vara värdefullt att få ett svar på den frågan, för centern har hela tiden hävdat att centern står kvar vid överenskommelsen. Det skulle klara ut begreppen om finansministern ville svara på den frågan.

Jag fick inget svar på frågan om vi skulle anse att Sverige kan stå helt oberoende av vad som sker i den övriga industrivärlden. Finansministern sade dock: Vi hade tur att devalveringen kom just vid samma tidpunkt som konjunkturuppgången. Det tycker jag är ett bra erkännande av finansministern. Det tar bort något av det självberöm som vi har hört tidigare i dag av regeringens företrädare. Det var konjunkturuppgången som starkt bidrog till denna utveckling.

Sedan måste väl ändå finansministern känna samma oro som vi när det gäller inflationsutvecklingen. Finansministern har själv tryckt på att målsättningen är att hålla inflationen lägre än den har blivit. När man sedan säger att inflationen ligger högre i de länder som konkurrerar mest med oss på världsmarknaden tyder det på att också finansministern hyser oro.

Det är därför vi trycker på det nödvändiga i att vidta åtgärder, så att inte den positiva effekt som en devalvering kan innebära äts upp. Man måste se också på statens utgifter och begränsa dem. Man kan inte åstadkomma förbättringar bara genom att öka belastningen på den enskilde medborgaren. Man måste också se hur man kan göra begränsningar på utgiftssidan.

Anf. 67 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste ta denna andra replik i anspråk för att ta upp frågan om Wigforss.

Jag menar att Ernst Wigforss faktiskt hade en ideologisk framsynthet. Han hade en vision om jämlikhet och rättvisa, och han hade också ett socialistiskt perspektiv. Han medverkade till att ta fram arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Det var ett program som tog upp nödvändigheten av samhällsplanering, nödvändigheten av att planera ekonomin och inte låta marknadskrafterna styra på det sätt de har gjort och gör. Det var ett program som tog upp nödvändigheten av att föra över väsentliga delar av produktionsmedlen till samhället. Det var ett program som också tog upp bostadspolitiken ur ett

för dåtiden mycket radikalt perspektiv. Det sades att man måste bygga upp bra och billiga bostäder, så att alla hade råd till en ordentlig bostad.

Detta är frågor som man naturligtvis kan titta på och sätta i relation till vad som händer i dag: Tyvärr är det alldeles för litet av samhälllig planering av ekonomin. Vi har alldeles för litet – eller nästan ingenting – av överföring av viktiga produktionsmedel till samhälllig styrning. Bostadspolitiken skall vi kanske, för finansministerns skull, inte tala speciellt högt om.

Jag menar att Wigforss hade visioner som jag tycker att dagens socialdemokrater borde avundas honom.

Vi kommunister anslöt oss till arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Vi ansåg att det var ett bra och radikalt program. Det var framsynt och jämlikhetssträvande – men tyvärr kom det aldrig att förverkligas. Jag tror inte att det var enbart Ernst Wigforss fel.

Finansministern tar upp det faktum att Wigforss kallades kapitalistlakej. Det är möjligt, men den här diskussionen gäller Wigforss som socialdemokrat och socialdemokratisk finansminister, och i förhållande till dagens finansminister – och detta säger jag utan att göra någon värdering av den nuvarande finansministerns intervju bok.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 68 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Knut Wachtmeister citerade ett uttalande av mig om att vi ansåg det omöjligt att ytterligare öka skatteuttaget i något påtagligt avseende. Det är riktigt. Det är ett uttalande som jag har gjort och som också har gjorts av den socialdemokratiska partikongressen. Men som jag redan har sagt ökar inte skattetrycket mätt såsom andel av vår nationalinkomst. Det kommer att ligga ganska stilla.

Sedan tror jag att Kjell Johanssons minne sviker honom, när han påstår att hela den borgerliga regeringsperioden var en enda lång lågkonjunktur. Så var det faktiskt inte. Det var en ganska präktig högkonjunktur 1979 och 1980. Just då, mitt i en högkonjunktur, valde folkpartiregeringen, som bredde ut sig över landet, att föra den mest expansiva finanspolitiken på många år. Det förstörde grundligt förutsättningarna för de kommande tre borgerliga åren. Det kanske är folkpartiets bestående insats i regeringsställning.

Stig Josefson frågade mig om skatteuppgörelsen. Han sade att centern står kvar vid uppgörelsen. Det var faktiskt dagens nyhet för mig. Det visste jag inte. Jag har fått höra av centerns ordförande åtskilliga gånger att man har hoppat av uppgörelsen därför att vi gjorde det först. Svårigheten har varit att få folkpartiet och centern att diskutera den del av uppgörelsen som handlade om att skattereformen var knuten till hur utvecklingen av lönerna skulle bli under de år som den genomfördes. Det gällde fördelningen av löneutrymme. Vi gjorde ett gemensamt uttalande, som alla tre partierna stod bakom. För att genomföra skattereformen på avsett sätt var det faktiskt ett villkor att de som inte fick ut någonting av marginalskattesänkningen skulle få en större

Onsdagen den
24 oktober 1984

*Allmänpolitisk
debatt*

andel av löneutrymmet.

Enligt vår mening uppfylldes inte detta villkor. Därför har vi i enlighet med uppgörelsen gjort vissa ingrepp i det ursprungliga beslutet. Men den delen av skatteuppgörelsen vill centerpartiet märkligt nog aldrig höra talas om. Det fanns faktiskt en fördelningspolitisk tanke och en fördelningspolitisk uppgörelse. Står Stig Josefson nu fast även vid den, har det politiska scenariot förändrats på ett sätt som i varje fall för mig ter sig mycket intressant.

Vad jag sade till Tommy Franzén var avsett att varna honom för att falla in i Gösta Bohmans dåliga vana att till moderata samlingspartiet kollektivansluta döda socialdemokrater. Det älskade han att göra, för han visste att de inte kunde säga emot. Jag anser mig lika väl som Tommy Franzén känna till Wigforss betydelse för den socialistiska idédebatten och den socialdemokratiska praktiska politiken. Men jag vill varna för att det missförståndet skall uppstå att han någonsin var något annat än en fiende, sett från kommunistisk synpunkt.

Till slut, herr talman, vill jag tillägga en sak. Jag har lyssnat på debatten här i dag och de våldsamma angreppen från borgerligt håll på regeringen och de förslag som vi lade fram i går. Samtidigt hävdar man att den borgerliga finanspolitiken leder till ett mindre budgetunderskott och en lägre inflation än regeringens finanspolitik. Men nu när ni skall skriva era motioner med anledning av den proposition som har lagts fram i dag, har ni chansen. Visa nu fram era besparingar och er alternativa politik. Dessutom bör ni ta en chans till. Ni har enat er om vem som skall bli statsminister i nästa regering. Passa då på att också ena er om vilken politik den regeringen skall föra.

Talmannen anmälde att Knut Wachtmeister, Stig Josefson och Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 69 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Både vi här i riksdagen och svenska folket i gemen har fått höra ideliga triumfrop från regeringen om hur bra det går för svensk ekonomi. Nu senast har vi hört det av herr finansministern. Ja, nog går det bra för vissa företag i vissa branscher. Det är huvudsakligen våra stora exportföretag, som visar näst intill rekordsiffror. Det kan den svenska regeringen tacka Reagan eller rättare sagt dollaruppgången för.

Vad vi nu upplever är i själva verket en ekonomisk brittsommar, några vackra och varma dagar i ett annars höstligt väder. Ekonomerna är ju överens om att en konjunkturnedgång kommer redan nästa år, och i vissa branscher i svensk ekonomi har sådana tecken redan visat sig. Det är också en varnande signal att konkurserna hittills i år ökat med 14 %.

Sverige kommer att drabbas särskilt hårt av en konjunkturnedgång, eftersom vi trots de s. k. goda tiderna inte haft någon nämnvärd minskning av den reella arbetslösheten, vilket påvisats flera gånger i debatten här i dag. Den nedgång i den amerikanska ekonomin som man väntar kommer att slå

speciellt hårt mot oss eftersom USA numera är vår näst största exportmarknad.

I konkurrensen med andra industriländer har vår situation märkbart försämrats på grund av att vi inte lyckats hålla inflationen i schack. De fördelar på exportmarknaderna som rekorddevalveringen plus tidigare devalveringar medförde har snabbt ätits upp av den höga svenska inflationen. Sverige har i dag den näst högsta inflationen bland samtliga OECD-stater. Det har sagts tidigare här från talarstolen, och det är helt korrekt, för det är endast Italien som har en högre inflationstakt. Det finns stor risk för att exportframgångarna kan vara över för den här gången och att importen ökar.

En av orsakerna till obalansen i vår svenska ekonomi är naturligtvis att regeringen inte kunnat nämnvärt nedbringa de stora underskotten i vår statsbudget. Att regeringen inte lyckats med detta under en internationell konjunkturförbättring rimmar dåligt med de stora ord som regeringen tar i sin mun när det gäller att tala om de svenska framgångarna.

När man nämner framgångarna för de stora exportföretagen får man inte glömma bort bekymren för de mindre företagen. Vi talar med all rätt om försurningen av våra vatten, marker och skogar, och det är en viktig sak, men vi talar väldigt litet om försurningen av miljön för de små företagen.

Det finns en stor skillnad mellan försurningen av vår yttre miljö och försurningen av småföretagsamhetens miljö. Miljöförstöringen beror huvudsakligen på utsläpp i andra länder, som förs hit med vindarna. Försurningen av den mindre företagsamhetens miljö beror däremot helt på egna åtgärder, på regeringens oförmåga att sätta sig in i de mindre företagens problem.

Nu skall man komma med en ny pålaga. I regeringsdeklarationen och även här i dag meddelade statsministern att man skall införa s. k. förnyelsefonder inom företagen, fonder vilka naturligtvis skall betalas av företagen själva och som betyder att man ytterligare naggar företagsvinsterna i kanten. De smärre företagen skall säkerligen vara med att betala, men de kan inte räkna med att få någon som helst verklig nytta av dessa fonder.

I dessa förnyelsefonder skall enligt antydningar från regeringshåll tydligen facket ha ett dominerande inflytande. Man tror att det fackliga kollektivet bättre än företagen och företagsledarna vet hur vinsterna klokast skall disponeras för företagens bästa. Att komma med nya pålagor på näringslivet när en konjunkturedgång står för dörren vittnar knappast om något större ekonomiskt förnuft. Att fonder blivit regeringens enda recept mot allt ekonomiskt ont är ytterligare ett bevis för den handlingsförlamning och för den, låt mig säga okunnighet om företagsamhetens problem som kännetecknar den nuvarande regeringen.

I det här sammanhanget kan jag inte låta bli att nämna några ord om löntagarfonderna; de har inte uppmärksammats särskilt mycket i dagens debatt. Regeringen tycks inte ha haft klart för sig hur kompakt motståndet mot dessa fonder egentligen är. 4 oktober-demonstrationen mot löntagarfonderna i Göteborg samlade ca 25 000 deltagare, medan den samtidigt anordnade motdemonstrationen mot 4 oktober-rörelsen bara lyckades få ihop knappt 3 000. Det är tydligt att LO:s krav på löntagarfonder har vägt

tyngre än folkviljan och det kompakta motståndet från det drabbade näringslivets sida, detta trots att regeringen före fondbeslutet talade om vikten av breda lösningar. Det är en smula skrämmande när en mycket liten majoritet kan påtvinga en stor minoritet sin vilja. Om en svag majoritet helt bortser från den stora minoritetens synpunkter, är det knappast något hälsotecken inom svensk demokrati.

Herr talman! I dag kan vi konstatera att den enda möjligheten att få löntagarfonderna avskaffade är att rösta på ett borgerligt parti i valet 1985. Vi moderater har tillsammans med centern och folkpartiet lovat att avskaffa löntagarfonderna, om vi vinner valet nästa år.

4 oktober-rörelsen har ibland utmålats som en borgerlig massrörelse, men det stämmer inte, det är inte korrekt. I demonstrationen, som i år samlade över 100 000 deltagare, återfanns inte bara allmänborgerliga väljare utan också många socialdemokrater, representerande såväl företagare som tjänstemän och arbetare. De hade ett gemensamt mål: Avskaffa löntagarfonderna! Men regeringen lyssnade inte på det örat, och deras enda möjlighet blir därför att i riksdagsvalet 1985 rösta icke-socialistiskt.

Herr talman! Det har sagts att löntagarfonderna skulle underlätta avtalsrörelsen. Jag hävdar att dagens läge i avtalsförhandlingarna klart har motbevisat detta argument för löntagarfonder.

Förurningen av den mindre företagsamhetens miljö innebär att vi håller på att uppleva ett nytt samhälle – fiskalsamhället. Den mindre företagsamheten drabbas i vissa lägen av sådana skatter att företagsledarna nödgas ta ut orimligt höga löner. De minskade avdragsmöjligheterna och den höjda förmögenhetsskatten skärper kraven på avkastning före skatt. Om en företrädare – jag tar som exempel ett fall som nyligen refererades i en stor del av pressen – måste höja sin lön med 300 000 kr. för att betala sin skatt, är det en uppenbar orimlighet. Dessa pengar skulle kunna användas bättre i företaget. På företagarghåll anser man det vara direkt företagsfientligt och därmed också sysselsättningsfientligt när pengar som inte är tillgängliga för konsumtion beskattas så hårt. Att pengar som kan användas för privat konsumtion skall beskattas är *en sak*, men att pengar som ligger låsta skall råka ut för höjd förmögenhets- och arvsbeskattning främjar varken företagsamhet, och därmed sysselsättning, eller generationsskiften i familjeföretag. I vissa lägen kan denna beskattning t. o. m. tvinga företag som arbetar internationellt att flytta en stor del av sin verksamhet utomlands, och detta gynnar sannerligen inte vårt samhälle.

Vi måste sikta på ett successivt avskaffande av förmögenhetsskatten, som ju ger staten knappt 0,5 % av dess inkomster. för att i slutändan avskaffa den helt utom för mycket höga förmögenheter. Under alla förhållanden får förmögenhetsskatten inte ens i sistnämnda fall vara så hög att den tillsammans med inkomstskatten får konfiskatoriska effekter. Samhället har helt enkelt inte råd med att allt fler företag och företagsledare tvingas slå sig ner utomlands. Det måste vara ett intresse för samhället att företagen får överleva generationsväxlingar, men så tycks inte regeringen se på frågan.

Till förurningen av småföretagsamhetens miljö hör förutom skatterna –

där är vi världsmästare och förtjänar följaktligen en plats i Guinness rekordbok – den snabba byråkratiseringen. Ett exempel är den proposition som regeringen presenterade i förra veckan och som till stor del bygger på ekokommissionens olika förslag om effektivare företagsrevision, kontroll av rådgivare, företagsbot, m. m.

En undersökning nyligen visade att inte mindre än 49 300 företag skulle omfattas av ekokommissionens förslag och dessa skulle tvingas att tillsammans ställa säkerheter för ca 2 500 miljoner i garantiavgifter för att över huvud taget få driva sin rörelse. Det är inte nog med att dessa pengar skulle kunna användas bättre inom företagen, t. ex. till investeringar. Det innebär också en styrning av näringslivet som, i likhet med skråväsendet på sin tid, hindrar nyetableringar. Konkurrenskraften och dynamiken inom den mindre företagsamheten får en knäck.

Om en företagare begår ett brott skall detta utredas av polisen, och han skall självfallet straffas i vanlig ordning. Att rent generellt misstänka alla blivande småföretagare för att vara blivande brottslingar rimmar illa med västerländskt rättsmedvetande. En människa skall som sagt straffas om han begått lagbrott, men han skall inte straffas eller hindras i sin yrkesutövning bara därför att några byråkrater misstänker att han kanske någon gång i en ovisst framtid kommer att bryta mot lagen. En sådan inställning till den mindre företagsamheten kan knäcka många initiativkraftiga småföretagare. Vi vill inte ha yrkesförbud i förskott i det här landet.

Till sist, herr talman! Jakten på skattesmitare skall bedrivas på normalt polisiärt sätt. Man får inte hamna i ett samhälle där övervakning från diverse myndigheter och översåtar blir vardagsmat. Jag tänker på de övernitiska kronofogdar som skuggar misstänkta skattesmitare. JO har reagerat och markerat var gränserna för rättssäkerheten går. Han accepterar inte flygspaning, videofilmning, avlyssning och dold övervakning mot enskilda personer. Det fiskala samhället håller på att bli så nitiskt att enskilda medborgares personliga integritet kommer i fara. Behövs av ett eller annat skäl spaning, skall den göras av polisen och inte av förvaltningsorgan.

Jag hör inte till dem som i alla lägen ropar på lagstiftning, tvärtom. Men jag tycker att det är befogat med en lagstiftning som begränsar eller i varje fall drar upp klara linjer för förvaltningsorganens befogenheter. Det borde vara en uppgift för vår s. k. frihetsminister. Vi vill ha ett fritt samhälle och en växande ekonomi, inte administrativt godtycke. Det är viktigare för regeringen att tala om dessa saker än om den ekonomiska brittsommaren.

Anf. 70 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag kommer att tala om två aspekter på arbete: dels hur viktigt och roligt det är att förändra vårt sätt att producera, så att alla människor mår väl av det och så att naturen fulländas, dels hur viktigt det är att vi inte ägnar för mycket tid åt att producera, därför att vi har så mycket annat väsentligt arbete att utföra inom det som sociologerna kallar reproduktionen, dvs. återskapandet.

Ekonomi kan inte bli frisk förrän människor börjar tro på sig själva och

sin förmåga att tillfredsställa sina egna och andras behov med sitt arbete. Det är då vi löser problemet med arbetslösheten. De ekonomiska modeller vi har nu hjälper oss inte till detta. Med monetära räknövningar, tivelaktigt förankrade i verkligheten, förvirrar de oss snarare.

Industrisamhället är egentligen inte materialistiskt, utan snarare abstraktionistiskt, sade häromdagen den brasilianske biologen José Lutzenberger. Våra ekonomiska begrepp och modeller är så abstrakta att de är omöjliga att genomskåda för de flesta, kanske t. o. m. för ekonomerna. Analysen hjälper oss inte att se den verklighet pengarna skapar, de processer som blir igångsatta genom våra pengar.

Vi tycks egentligen inte bry oss om *vad* som produceras eller *hur* det kommer till, så länge det ger vinst och tillväxt, så att våra teoretiska beräkningar av resursökningen stämmer. Om resurserna i verkligheten minskat, människor har plågats och naturen hotas, ger de ekonomiska modellerna inget besked. Men det går att ändra räkenskapsmetoder, så att vi får en bild av den ekonomiska verkligheten som ger bättre vägledning för nyttig verksamhet.

Det är de många människornas förtroende för sin förmåga som är det väsentliga. Ingen kan sitta centralt och räkna ut hur vi kommer att organisera oss på lokalplanet, vilka nya metoder och idéer som kommer fram och hur oerhörd människans förmåga egentligen är, när hon börjar ta den i anspråk.

De ekonomiska modellerna döljer på vilket sätt utvecklingen drivs och vilka som har makten att få oss att tro på de framtidsbilder som passar deras intressen.

Stora företag, antingen de är statliga verk eller transnationella organisationer med mycket pengar, har en alltför snäv målsättning för att deras framtidsscenario skall vara bra för jorden. Men deras utsagor har trovärdighet hos de många människorna, eftersom de talar med stor självsäkerhet, och de håller många bundna till sig genom att svara för deras försörjning.

Kombinationen av obegripliga ekonomiska utsagor och de futtiga och ibland rent destruktiva målen hos dem som styr utvecklingen har skapat uppgivenhet och passivitet hos många.

Men nu håller något på att ske. Överallt i världen börjar människor själva ta itu med sin utveckling och försörjning. Den stora kunskapen om hur allt påverkar allt på jorden har gett många ett perspektiv som ger glädje i ett nytt ansvarstagande. Tänk globalt – handla lokalt! Sätt in det du gör i det stora sammanhanget och tro på din förmåga att handla!

Olika kulturer börjar återfå respekten för sina traditioner och bygger vidare på dem. De är öppna för andras lärdomar, men också tacksamma och stolta över vad deras egen kultur har att ge.

Samhällsmönstren blir olika i olika länder. Mångfalden bevaras, och vi tackar nej till en kulturell och organisatorisk monokultur på jorden.

Men vi har några viktiga gemensamma grunder för en önskvärd utveckling:

– jorden skall förvaltas med kärlek och fulländas

- ingen får bygga sitt välstånd på andras utarmning
- människans mognad.

I så här allmänna termer har vi länge talat. Nu börjar människor överallt bli konkreta och agera utifrån detta helhetsperspektiv. Ett holistiskt tänkesätt börjar bli grunden i mångas personlighet.

Marknadsekonomin bygger egentligen på att konsumenten styr produktionen genom sina köpval. De stora företagens monopol och makt att förvärda synen på oss genom suggestiv reklam har satt det goda i den marknadsekonomiska modellen ur spel.

Men vi kan återfå makten över våra pengar. Vi bör göras uppmärksamma på vad våra pengar används till. Våra pengar är egentligen en sorts energiflöden som gör viss verksamhet möjlig.

Vi vill veta vilka sammanhang vi medverkar i. Har det vi köper plågat människor och djur eller utarmat naturen? Har de människor som har tillverkat den vara vi köpt haft det bra?

Vi kommer att hellre köpa av företag som tar sociala och ekologiska hänsyn och känna oss pinsamt berörda av produkter från företag som bara ser till sin egen tillväxt och maximal lönsamhet.

Konsumentpolitik blir alltså något utöver att försvara konsumentens rätt att få så mycket som möjligt så billigt som möjligt. Kunskap om det företag som producerat varan eller tjänsten blir väsentlig. Direktkontakt mellan producent och konsument bygger upp förtroende och lust att ömsesidigt hjälpa varandra.

Kunderna kommer alltså till företag som tar hänsyn till människan och naturen – förutom förstås att de har kunskap och skicklighet så att de kan göra bra, prisvärda saker.

När vi sparar pengar genom att sätta in dem på bank eller köpa aktier osv., kommer vi att fråga efter givande och ansvariga företag, som delar de holistiska grundsatserna – goda företag, där lönsamheten ger stabilitet utan att vara ett primärt mål.

Arbetsorganisationen kommer att bli ett viktigt kriterium för förtroende. De företag som låter alla medarbetare ta ansvar och utveckla sin yrkesskicklighet och yrkes stolthet blir mer förtroendeingivande än de som har vattentäta skott mellan beslutsfunktion och verkställande, mellan tanke och hand. En anda av ömsesidigt beroende och respekt skapar glädje.

Storleken på den samverkande gruppen är av avgörande betydelse. I stora grupper blir hierarki och byråkrati nödvändig.

Vi börjar återupptäcka att människan har ett grundbehov av delaktighet och tillgivenhet och att sådant bara uppstår i mindre grupper. Praktiskt arbete underlättar gemenskapen. Att våga öppna sig och lita på att man är accepterad och uppskattad som man är är något mycket väsentligt. Bara i en liten grupp kan alla interagera smidigt och avläsa varandras reaktioner, så att samstämmighet kan uppstå sedan alla har fått uttrycka sina åsikter och visat hur de påverkats av de andra.

Arbetsglädje och kreativitet växer i en sådan grupp, där man lärt sig

öppenhet och hänsyn. Kunskapen om detta håller på att sprida sig i företagen.

Men om man cyniskt utnyttjar sådana faktorer som gemenskap och tillit för att öka vinsten, väcker man förstämning och berättigat raseri. Däremot växer glädjen när det är fråga om äkta mänskliga relationer.

Med Martin Bubers term är grundordet jag–du, där min medmänniska är verklig för mig just som medmänniska och där jag inte utnyttjar henne utan träder i relation. Hennes väl blir lika viktigt som mitt eget.

Det verkar som om industrisamhället har undantagit arbetslivet från de medmänskliga lagar som man innerst inne ändå bejakar. Man har avpersonifierat människan som arbetare. Hon blir en arbetskraft som bör utnyttjas optimalt, och livets värde krymper.

Jag tror att vi nu är mogna för ett annat sätt att producera, där vi underordnar oss sociala och ekologiska krav. Vinsten blir ett användbart mått på om vi gör det som folk vill ha, men vinstmaximeringen som mål försvinner.

Överallt i världen växer det fram företag som arbetar efter dessa linjer.

I England arbetar t. ex. The Financial Initiative, ett investmentbolag som går in i joint ventures med socialt och ekologiskt ansvariga företag. De ger kunskap om sätt att lösa konflikter så att alla vinner. Vidare kanaliserar de kapital från människor som vill satsa på etiskt högtstående företag. Aktieägandet blir inte bara ett passivt sätt att placera pengar för att få utdelning och öka sitt kapital. Aktieägarna blir intresserade av sitt företag och kan bidra med sina kunskaper om de vill.

Hur tror ni det går med vinsten? Jag tror att man till sin glädje och överraskning kommer att finna att företag som är goda i det större perspektivet också bär sig. Annars får man ägna sig åt något annat.

I Sverige ligger många företag och många människor i startgroparna för att starta liknande investmentbolag.

Människor kommer i framtiden inte att ha någon anledning, inte ens en ekonomisk anledning, att stödja oetiska företag. Det är min tro.

Men vi håller också på att upptäcka att produktionen tagit alltför stor del av vår tid. I det förindustriella samhället var produktionen och reproduktionen tätt sammanvävda. Industrisamhället gjorde männen till ensidiga producenter. I det postindustriella samhället är det väsentligt att männen återtar sin roll i den reproduktiva sektorn, där kvinnorna nu bär huvudansvaret. Med "reproduktion" – denna sociologiska term – menar man allt det som återskapar livet och det som inte kan fås för pengar. Det här måste få ta tid.

Barnen måste få vara nära många vuxna människor, som bryr sig om dem och som är glada över dem. De måste få se män utföra verksamheter som vuxna tycker är viktiga. Barn måste få uppleva samspelet mellan mogna människor, som de kan identifiera sig med – och ibland också använda som avskräckande exempel. Barn älskar att göra som de stora som de tycker om och att få erkänsla för sina försök att lära och att hjälpa till. Detta enorma otillfredsställda behov kan inte mötas med fler institutioner, där några få vuxna ägnar sig åt många barn i en konstlad barnmiljö. Det kan inte heller

tillfredsställas av en ensam förälder, som hemma ägnar sig åt sitt barn. Hur fin och god hon än är kan hon aldrig vara *omvärld* för sitt barn, som Ingrid Sjöstrand säger.

Industrisamhället tog många funktioner från storfamiljen, från gården. Vi kommer att vilja ta tillbaka en del av dessa. Men eftersom familjen numera är en så liten enhet, kommer vi att behöva skapa grupper som är lagom stora för att vara verkligt fungerande primärgrupper.

Vi kommer kanske att behöva nya modeller för *frivilliga kontrakt*, där vi kan skapa kontinuitet i fler relationer än den mellan man och hustru. Förr fyllde släkten den funktionen. Nu behöver släkten kompletteras. Jag skulle t. ex. bli mycket hedrad om någon bad mig att bli reservfarmor – eller vad det nu kan heta – åt deras barn och att jag fick vara med i deras familj på det sättet.

Alla vuxna bör ha rätt att delta i produktionen och få egna pengar. Det är viktigt för friheten och för jämställda relationer. Men alla bör också ta del i reproduktionen. Det är där som de stora otillfredsställda behoven finns i dag. Idealet bör vara kanske halva arbetstiden för pengar och den andra halvan för allt det som bäst sker utan tanke på pengar.

Det är lättare att lära känna varandra och att skapa gemenskap, om man har praktiska uppgifter tillsammans. En hel del arbete utförs bäst på ett sätt som är effektivt ur kulturell och social synpunkt, men inte ur ekonomisk synpunkt. Vi kan t. ex. försköna bostadsområden tillsammans med ungdomar och barn. Vi kan skapa grannskapscentraler och värmestugor.

Jag undrar vad vi kommer att hitta på när vi får tid över till fritt arbete och befinner oss i ett levande samspel med en nära grupp som vi älskar. Kanske kan vi börja bygga vår tids katedraler.

Anf. 71 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag vill förutskicka att det här blir något av en ämnesbrytning i förhållande till det anförande vi nyss hörde.

Jag tror att det var många med mig som under vår senaste partikongress upplevde att ombuden från skogslänen fick gehör för många av de önskemål som framställdes.

Industriminister Thage Peterson slog i sitt tal fast att det viktigaste för glesbygden, för skogslänen, är en positiv utveckling av samhällsekonomin och industrin men att detta inte räcker utan att det också behövs riktade åtgärder.

Vi måste se över de regionalpolitiska medlen, anpassa dem efter den nya verklighet vi nu lever i. Det räcker inte med att återgå till politiken under den förra socialdemokratiska perioden. – Så långt vår industriminister.

Till detta vill jag bara tillägga att jag anser att vi under den period industriministern syftade på ägnade oss alltför mycket åt storskaligheten. Det har nämligen visat sig att det många gånger är klokt att satsa på att utveckla även mindre företag. Detta gäller inte bara inom industrisektorn utan i lika hög grad inom det område jag mest sysslar med, nämligen jord- och skogsbruk. Men till detta blir det tillfälle att återkomma.

Jag skall i stället peka på nödvändigheten av att vi får en regionalpolitik som är värd namnet och att de åtgärder som kan tänkas sättas in i våra sju skogslän vidtas så snart och så snabbt som möjligt – vi som bor i de länen ser med bestörtning hur vår välutbildade ungdom flyttar till mera expansiva områden i landet.

Den strida ström av välutbildad ungdom som, mot sin egen och sina föräldrars vilja, lämnar skogsbygderna för att söka utkomst på annat håll måste hejdas. De här länen har inte råd att förlora mer av sin unga generation.

Det är speciellt olyckligt att ungdomen vänder sin hembygd ryggen just vid en tidpunkt då det bland företagen finns en stor framtidstro; 1980-talet väntas bli företagsekonomiskt avsevärt starkare än 1970-talet.

Det utgör ett stort hot mot skogslänen när ungdomen flyttar; vi behöver den utbildade ungdomen kvar i hemregionerna.

Vi brottas med negativa befolkningstrender, och detta är till stor del beroende på att de gamla storföretagen inte längre investerar i glesbygder. Följaktligen blir det inga basindustrier kvar i skogslänen. De stora företagen, som genom fusioner blir allt större, lägger sina nya delar utanför den gamla traditionella industribygden; det ser vi exempel på i bl. a. Bergslagen.

Det får inte gå fler flyttlass nu. Vi hörde häromdagen hur små industrier i Norrland med 15–20 anställda slår igen, och ungdomen ger sig av till orter som sjuder av liv och där kanske 15 000 människor är sysselsatta.

Vi måste som politiker känna en större solidaritet med de utsatta delarna av landet, eftersom vi av erfarenhet vet att det inte blir mycket av investeringslöftena från de stora jättarna. Hur hårt det slår mot en region som drabbas av att det investeras bara där det är lönsamt, bekymrar föga dem som har stordriftsfördelarna som enda ledstjärna.

Men det finns också ljusa inslag. Om jag ser till situationen i mitt eget hemlän blir bilden av det värmländska näringslivet en helt annan än för bara något år sedan. Detta bör kunna leda till ökad expansionskraft för 1990-talet.

Olof Palme sade i sitt inledningsanförande tidigare i dag: Framtidstron har kommit tillbaka till det svenska näringslivet. Näringslivet i Värmland utgör inget undantag. Vi märker också förändringen i positiv riktning, men vi är långt ifrån nöjda. Mycket återstår innan vi kan andas ut, för att ytterligare citera statsministern.

Det här ger en mycket positiv bild av det värmländska näringslivet, vilket kanske överraskar någon. Vi är dock i vårt län, liksom i övriga skogslän, inte precis bortskämda med ljusa inslag, och när vi i tunnelns borte ända nu ser en ljusning ger det därför invånarna en förhoppning att Värmland och övriga skogslän – de är sju till antalet – är på väg ut ur krisen.

Självfallet kan mycket bli bättre, och det värmländska näringslivet kan bli än mer framgångsrikt. Behovet av en aktiv näringspolitik har således inte minskat. Snarare är det så att ett aktivt näringsliv ställer större krav på näringspolitiken i bred bemärkelse.

Herr talman! Vi kan konstatera att arbetskraftsefterfrågan i Värmland har ökat. Under september nyanmäldes 1 273 platser, vilket är nästan 300 fler än

under september 1983. Trenden är att färre personer nyanmäler sig på arbetsförmedlingen, samtidigt som antalet nyanmälda platser ökar.

Jag tycker att det förtjänar att nämnas att ungdomslagen såväl i vårt län som i landet i övrigt har slagit väl ut. Under september månad hade vi inte mindre än 1 900 sysselsatta i ungdomslag.

Jag tror att man utan överdrift kan säga att väldigt mycket är på gång i Värmland. Den förändringsprocess som vi tycker oss uppleva har varit möjlig bl. a. genom de öppna relationer mellan näringsliv och myndigheter som finns i länet. Vi är rätt bra på att samarbeta i Värmland, och det finns en stark känsla för den egna bygden.

Men ibland upplever vi också att det finns tecken som tyder på att man söker klippa vingarna av oss.

Det händer numera mycket medan vanligt, grovt folk, som det hette förr i tiden, ligger och sover. Jag tänker på affären Stora Kopparberg-Billerud. Över en natt var allt klart. Det var då en av Europas största skogsindustrier föddes.

I många hem leder en sådan där nattlig affär till oro och bekymmer för framtiden. Vid Skoghallsverken arbetar 1 974 personer, vid Gruvöns Bruk i Grums kommun 1 824, vid Billeruds bruk i Säffle 729. Till detta kommer olika enheter i skogen, som tillsammans sysselsätter ca 1 700 personer.

Sammantaget var det alltså över 6 200 anställda som via massmedia fick veta att de plötsligt hade fått en ny arbetsgivare. För tredje gången på sju år fick arbetarna vid Skoghallsverken genom att läsa tidningen, höra på radio eller se på TV veta att deras jobb var sålda.

Återigen verkår tillvaron oviss.

Det finns arbetare på Skoghallsverken som under årens lopp utan egen förskyllan har bytt arbetsgivare fem gånger. Först var det Mölnbacka-Trysil, så Uddeholm, sedan Vänerskog, så Billerud, och nu heter arbetsgivaren Stora Kopparberg.

Även om det kan vara svårt att ännu se vilka konsekvenserna blir, börjar man nu så smått kräva papperen på bordet. Senast hände detta under en näringslivsdebatt i Hagfors, där det krävdes besked om huruvida de nya ägarna umgicks med några planer på att investera i Värmland, främst på orter där de anställda känner stor oro för framtiden, t. ex. Hagfors, Munkfors, Grums och Skoghall.

Svaret på de frågor som upprepades av journalister och andra blev bara att investeringarna kommer att ske där lönsamheten beräknas bli störst.

Såväl för de samverkande träfacken i Värmland som för järn- och stålarbetarna i östra Värmland har de många frågetecknen ännu inte rätats ut. Man vet med andra ord inte ett skvatt om vad som kan hända från dag till dag.

Herr talman! Jag tycker gott att man kan säga att det som hände i Värmland natten mellan den 24 och den 25 september visade i blixtbelysning de verkliga maktförhållandena i vårt land i dag. Det är kanske något som de mest militanta i 4 oktober-rörelsen borde ägna en tanke åt.

Till sist vill jag med några få ord beröra förslaget till höjd bensinskatt.

Nr 16

Onsdagen den
24 oktober 1984

*Allmänpolitisk
debatt*

Det åtgärdspaket som regeringen presenterade i går kan, som jag ser det, inte vara bra från glesbygdssynpunkt. Jag tänker då på höjningen av bensinskatten, som drabbar glesbygdsbefolkningen mycket, mycket hårt. Det gäller inte enbart det inre stödområdet. Bilen är nämligen på ett helt annat sätt nödvändig i glesbygdsområdena än i tätorten med en utbyggd kollektivtrafik.

Jag hoppas, herr talman, att vi som representerar glesbygdslänen – skogslänen – kan diskutera oss fram till nödvändiga förändringar i det förslag som presenterades i går. Hur det skall gå till är jag inte i stånd att säga i dag, men jag anser ändå att det kommer att bli fullt nödvändigt.

Anf. 72 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Den frihet och den mångfald som finns i den västliga världen har ett nära samband med vårt ekonomiska system, marknadsekonomin. Men marknadsekonomi är mycket mer än bara ett medel för att effektivt utnyttja knappa resurser och skapa välbstånd.

Marknadsekonomin är det enda ekonomiska system som ger stor frihet åt konsumenter och producenter att själva besluta om konsumtion och produktion. Näringsfriheten skall vara grundlagsskyddad.

Alternativet till marknadsekonomi är den centralstyrda planhushållningen. En sådan domineras i praktiken av byråkrater och producentintressen och ökar risken för mygel och korruption, vilket erfarenheterna från de kommunistiska staterna klart visar.

Ett samhälle präglad av marknadsekonomi ger bättre än något annat utrymme för människors skaparkraft, framtidstro och initiativ. Den ger en stimulans för den entreprenöranda som blir en allt viktigare förutsättning för vår välbståndsutveckling.

Ingenstans har man i praktiken kunnat förena planhushållning med politisk demokrati och personlig frihet.

Marknadssystemet löser förvisso inte automatiskt alla problem. Det krävs politiska beslut bl. a. för att stärka konsumenternas ställning, omfördela resurser och skydda miljön. Men lika viktigt är att skydda marknadsekonomin själv. Starka krafter i samhället söker ständigt, medvetet eller omedvetet, slå sönder den känsliga marknadsmekanismen.

Det finns ingen knivskarp gräns där marknadsekonomin går över i en planhushållning. Men det finns en grå zon, där marknadsekonomin börjar fungera allt sämre och där kraven på centralisering, reglering och förhandling växer sig starkare. Vi befinner oss i den grå zonen.

Marknadsmekanismen är en skör planta. Fortsätter vi på den väg vi nu länge vandrat med världens högsta totala skattetryck, orimligt höga marginalskatter, subventioner, regleringar och andra ingrepp, kommer denna sköra planta att sakta men säkert förtvina.

Det är folkpartiets uppgift att kämpa för att marknadsekonomin åter ges rimliga chanser att fungera i framtiden. Enligt vår uppfattning måste vi få ett samhälle där initiativ och skapande uppmuntras samt toleransen inför enstaka misslyckanden blir större. De mindre företagen bör enligt vår

uppfattning ges möjlighet att utvecklas i takt med de större företagen vad gäller bl. a. utbildning och marknadsföring.

Inom den sociala servicesektorn finns i dag en rad etableringshinder som försvårar enskilda initiativ för exempelvis läkare och tandläkare samt inom skolor, vårdhem och daghem. Sådana etableringshinder är till skada för samhället och måste därför undanröjas. Anbudskonkurrens måste bli dominerande i fråga om den offentliga sektorns upphandling.

Lagar skall skrivas så, att de kan förstås och tolkas utan att man har omfattande juridisk utbildning. De skall vara grundade i allmänt rättsmedvetande och sunt förnuft.

Nya lagar skall utvärderas efter viss tid, så att onödiga lagstiftningar lättare kan avskaffas. Exempelvis bör lagarna om medbestämmande och trygghetslagarna anpassas så, att de små och medelstora företagen inte missgynnas i förhållande till de stora företagen. Även flera andra statliga regleringar har negativa effekter för företagen utan motsvarande positiva effekter för samhället, t. ex. prisregleringar och regleringar av kreditmarknaden. Sådana regleringar bör undvikas. En särskild bolagsform för små företag bör finnas.

Etableringsrätten skall vara skyddad och frihet skall råda inom vida gränser. Regler om näringstillstånd och etableringskontroll bör ej införas.

Herr talman! Det här var några funderingar kring en liberal näringspolitik. Efter detta skall jag något byta ämne.

Jag har varit medlem i en facklig organisation alltsedan mitt sextonde levnadsår. Jag har alltid ansett det vara självklart att man är med i facklig organisation. För den som är anställd bör det vara naturligt att vara organiserad i en facklig organisation. Det är en styrka för hela vårt samhälle att de allra flesta anställda är fackligt organiserade. På det viset blir facket starkt, handlingskraftigt och villigt att ta ansvar för samhällsutvecklingen. Bl. a. just därför bör fackliga organisationer vara självständiga och fristående i förhållande till politiska partier.

Det är således enligt min uppfattning en skamfläck för den svenska demokratin att vi fortfarande år 1984 upplever det förhållandet att hundratusentals medlemmar i fackliga organisationer är kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet.

Åtta gånger har en majoritet här i riksdagen uttalat sig mot kollektivanslutningen, men ingenting har hjälpt. Socialdemokraterna fortsätter att skriva in människor som partimedlemmar utan att fråga dem om de vill bli socialdemokrater. Faktum är att av det socialdemokratiska arbetarpartiets drygt 1,2 miljoner medlemmar är 750 000 – alltså mer än 60 % – kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet.

Vetenskapliga undersökningar visar att en tredjedel av dessa 750 000 människor, dvs. en kvarts miljon människor, är kollektivt anslutna utan att för den skull vara socialdemokrater. Hundratusentals människor, som på valdagen avstår från att rösta eller lägger sin röst på ett annat parti än det socialdemokratiska, är medlemmar i det socialdemokratiska partiet.

Kollektivanslutningen är enligt min uppfattning en kvarleva från ett fördemokratiskt samhälle, en kvarleva av ett synsätt som har sin grund i

individuell ofrihet. Kollektivanslutningen hör inte hemma i en demokrati som bygger på att den enskilde själv skall bestämma vilket parti han eller hon vill rösta på och vilket parti han eller hon i övrigt vill stödja genom t. ex. sitt medlemskap.

Herr talman! Talaren efter mig är en ung socialdemokrat, nämligen socialdemokratiska ungdomsförbundets nyvalda ordförande Anna Lindh. Det skulle vara intressant att från en ung socialist få höra hur hon, i egenskap av ungsocialisternas ledare, ser på detta med kollektivanslutning av fackliga medlemmar till det socialdemokratiska partiet.

Jag vill avslutningsvis till Anna Lindh ställa två mycket enkla och konkreta frågor:

1. Vad är det för fel på principen att varje enskild människa själv skall bestämma om han eller hon vill tillhöra ett politiskt parti och i så fall bestämma vilket? Anna Lindh, vad är det för fel på den principen?
2. Stöter det inte en förbundsordförandes rättskänsla att hundratusentals människor är medlemmar i och betalar pengar till ett politiskt parti vars politik de ogillar?

Anna Lindh, ge oss alla som lyssnar på ditt inlägg ett klargörande svar på dessa två konkreta frågor.

Anf. 73 ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag skall börja med att svara på de två frågor som jag fick. Självfallet skall man själv avgöra vilket politiskt parti man skall tillhöra. Det är också därför som det finns en regel om reservationsrätt i fråga om kollektivanslutningen. Sedan kan man diskutera om formerna i övrigt för kollektivanslutningen är bra. Det gjorde man vid den senaste partikongressen, och då fastnade man vid att föreslå en ytterligare modell som man kan arbeta efter för att ha ett samarbete mellan den politiska och fackliga rörelsen.

Herr talman! I kammaren här i dag har Ulf Adelson talat om solidaritet med den kommande generationen, och en rad borgerliga debattörer har engagerat talat om den höga ungdomsarbetslösheten och ungdomars bristande framtidstro.

Som ordförande i det största politiska ungdomsförbundet är det ganska frestande för mig att lägga mig i den debatten. Vad är det största problemet för dem som är unga i dag? Ja, till skillnad från de borgerliga debattörerna tror jag inte att det är skattehöjningar på bensin som avgör deras framtidstro.

Den unga generationens stora problem är nog i stället rädslan för att inte bli delaktig i samhället, framför allt att inte behövas på arbetsmarknaden. Känslan av att inte behövas, att inte få utnyttja sin arbetslust, är nog det mest fruktansvärda för en ung människa. Att gå arbetslös är ett grymt öde för alla som drabbas, men kanske framför allt för ungdomen i dess mest sårbara ålder.

Flera borgerliga debattörer har skadeglatt hävdat att arbetslösheten fortfarande är hög – men de har inte offensivt kunnat tala om hur de vill sänka

arbetslösheten. Man verkar förutsätta att det är omöjligt. Det talas allmänt om en bättre ekonomi och friare spelregler på marknaden.

Jag kan kritisera regeringen för att arbetslösheten är för hög, men jag kan också konstatera att den borgerliga medicinen kraftigt skulle förvärra arbetslösheten.

Se på de länder där er medicin används! Runt om i Europa och även i USA har vi en skrämmande hög arbetslöshet, speciellt bland ungdomsgrupperna, som inte kan hävda sig på arbetsmarknaden med hjälp av yrkeslivserfarenhet och lång utbildning. I England går uppemot 25 % av ungdomarna arbetslösa, och bland svarta tonåringar i USA är siffran uppemot 50 %. I de länderna finns t. ex. inga ungdomslag.

Självfallet skall målsättningen vara fasta arbeten i stället för ungdomslag. Ungdomslag, liksom andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder, är en nödlösning.

Särlösningar är ingen drömlösning. Men särlösningar är oerhört betydelsefulla när marknaden stöter bort vissa grupper, betydelsefulla för att stötta dem som hamnat utanför arbetsmarknaden.

Alternativet för de ungdomar som i dag ingår i ungdomslag är inte fasta jobb i näringslivet eller inom den offentliga sektorn, utan arbetslöshet. Arbetslöshet var det enda alternativet för en stor grupp som inte fick jobb under den borgerliga regeringen. Arbetslöshet är det enda alternativet för miljoner ungdomar i Europa och USA.

Ungdomslagen ger fastlåsningseffekter, sade Alf Wennerfors. Det innebär i klartext att moderaterna menar att om ungdomar får ekonomiska bidrag och arbetsuppgifter så bryr de sig inte om att söka jobb. Skyddsåtgärder gör arbetslösa slöa och ovilliga att söka arbete. Hungriga hundar jagar bäst, är moderaternas devis.

Moderaternas sätt att jämställa alla i arbetsmarknadspolitiska åtgärder med öppet arbetslösa tycker jag också är cyniskt. Naturligtvis är det bättre att ha ett fast jobb än att ha beredskapsarbete eller liknande. Men lika självklart är det bättre att ha ett beredskapsarbete eller att ingå i ett ungdomslag än att gå arbetslös. Moderaternas argumentation visar vad ungdomar har att vänta av moderat regeringspolitik: fler arbetslösa, färre i arbetsmarknadspolitiska åtgärder och lägre arbetslöshetsersättning. Arbetslinjen skulle tydligen inte gälla för en borgerlig regering, utan med nöd och näppe bidragslinjen.

Moderaternas alternativ till ungdomslagen är att man skall sänka ungdomslönerna och ta bort anställningstryggheten. Tala om särlösningar!

Däremot tror jag att arbetsmarknadspolitiken för ungdomar kunde förbättras på ett annat sätt. Det är inte acceptabelt att just ungdomarna som är 18 och 19 år skall vara hänvisade till deltidsarbete. Ungdomslagen borde utsträckas till att omfatta åtta timmars arbete och utbildning för ungdomarna.

Herr talman! Det finns i dag två utvecklingstendenser när det gäller ungdomarna och framtidstron. Den ena kan vi se skrämmande exempel på hos stora grupper i bl. a. USA och England. Den arbetslösa ungdomsgenerationen känner sig inte som en del av samhället utan som en grupp utanför – en

grupp präglad av resignation och hopplöshet, utan framtidstro.

Men det finns också en annan tendens, som vi kan se i många kommuner i Sverige. Det är viljan att tillsammans engagera sig för att försöka förändra. Det sker en spännande utveckling i dag i många socialdemokratiskt styrda kommuner, där man låter människor själva ta ett större ansvar lokalt, där man engagerar sig, inte bara i att förbättra den offentliga sektorns service och förnya det kommunala arbetet, utan också i att på ett nytt sätt arbeta med sysselsättning och näringspolitik. Det syns bl. a. i de många framväxande arbetskooperativen inom tjänstesektorn.

När det gäller tradition och förnyelse står socialdemokratin i dag för tradition i bemärkelsen att vi precis som på Wigforss tid står fast vid principen om den fulla sysselsättningen, och att vi precis som på Wigforss tid svarar ett kraftfullt nej på den retoriska frågan om vi har råd med arbetslöshet. Men samtidigt har vi en förnyelse i vårt sätt att arbeta för en full sysselsättning. Vi ser hur kommuner arbetar med lokala projekt, hur småföretagsamhet och arbetskooperativ växer fram, hur människor möter problemen med gemensamma ansträngningar i kombination med egen initiativkraft. Detta är väldigt positivt.

Mot detta står den traditionella, tråkiga borgerliga politiken – att lita på marknadskrafterna. Alf Wennerfors efterlyste spännande framtidsmöjligheter för de unga i Sverige. Det får de – med ett fortsatt socialdemokratiskt regeringsinnehav.

Anf. 74 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag efterlyste ett klagörande svar från Anna Lindh på frågan om kollektivanslutningen. Jag fick som svar av Anna Lindh en hänvisning till den debatt som förekom i samband med s-kongressen. Jag var inte närvarande själv, men alla referat har upplyst mig om att det inte förekom någon debatt kring denna fråga, utan den passerade i det tysta – partiets uppfattning är oförändrad.

Den som möjligen hade trott att den unga generationen socialdemokrater skulle ha större förståelse för kravet på respekt för människors rätt att själva välja politiskt parti och få sin politiska frihet måste känna sig djupt besviken över det svar som den främsta representanten för de unga socialdemokraterna har fört fram här.

Jag ser ändå ett ljus borta i fjärran, och jag vill påpeka för Anna Lindh att socialdemokraternas största tidning Aftonbladet så sent som den 17 oktober skrev:

”Aftonbladets linje är och förblir nej till kollektivanslutning. Därför att den inte hör hemma i en modern demokrati. Den är en kvarleva från den tid då vi inte hade allmän rösträtt och när fackföreningar var förbjudna.

I en demokrati som vår är kollektivanslutning av enskilda individer ett övergrepp mot människors integritet och rätt och frihet att själva välja politiskt parti och ideologi. Och den är ett intrång i valhemligheten.

Att som den socialdemokratiska partiledningen fortsätta att försvara denna principvidriga metod är både oklokt och obegripligt.”

Detta skrev Aftonbladet för en vecka sedan. Just det, Anna Lindh!

Anf. 75 ANNA LINDH (s) replik:

Herr talman! Det hade varit en fördel om Hugo Bergdahl hade läst tidsningsreferatet ordentligt innan han gick upp i debatten och relaterade det. Om Hugo Bergdahl hade läst referatet ordentligt hade han nämligen kunnat upptäcka att man på den socialdemokratiska partikongressen även diskuterade ett nytt förslag rörande det fackliga och politiska samarbetet. Det skulle innebära att man anmäler huruvida man vill bli medlem i det socialdemokratiska partiet i stället för att ha en reservationsrätt. Det handlar alltså om just den positiva anmälan som Hugo Bergdahl efterlyser.

Eftersom jag tror på människors egen initiativförmåga och deras förmåga att fatta beslut, tror jag också på att man inom de lokala fackliga organisationerna efter partikongressens beslut har stora och goda möjligheter att själv utforma det politiska och fackliga arbetet efter den riktning som flertalet medlemmar finner lämplig.

Anf. 76 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! De unga socialdemokraternas främste talesman, i det här fallet en kvinna, använder sig av samma argumentering som hennes äldre systrar och bröder i partiet. Men det hjälper inte, Anna Lindh. Argumenten är lika ohållbara, lika svaga för det. Jag vill bara deklarerat: Kampen går vidare. Den här frågan måste en gång för alla lösas i Sverige. Detta handlar om demokrati för enskilda människor.

Anf. 77 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Länderna i Fjärran Östern är beroende av livsmedelsimport. Bl. a. detta kunde näringsutskottet notera under årets utskottsresa. Svenska företag börjar alltmer få upp ögonen för ASEAN-regionen med sin dynamiska utveckling. Näringsutskottet handlägger frågor om bl. a. utrikeshandel, och temat för resan var: Hur säljer vi Sverige? Vi ville orientera oss om de möjligheter och förutsättningar som finns för svensk exportindustri att expandera i framtiden.

Ett mål för Sveriges närings- och jordbrukspolitik bör vara att bli av med de överskott som uppkommer i olika situationer då produktionen överstiger konsumtionen. Man bör målmedvetet sträva efter att öka exporten av förädlade livsmedel och upprätthålla denna på en hög nivå. Härvid bör jordbruksregleringen utformas så att den stimulerar till aktiva exportsatsningar. Från samhällsekonomiska utgångspunkter är inriktningen mot avsättning på export av överskottet på spannmål inte en gång för alla en helt given lösning. Tid efter annan bör man analysera i vilken utsträckning det är ekonomiskt riktigt att exportera spannmål eller förädlade jordbruksprodukter. Prisutvecklingen på världsmarknaden liksom höga hanterings- och transportkostnader ger inget entydigt svar på denna frågeställning.

Även om överskottssituationen på animalieområdet f. n. utgör ett stort problem, torde det på sikt vara angeläget att utnyttja åtminstone en del av vår spannmålsproduktion som inte kan konsumeras inom landet till vidareförädling, exempelvis av animalier. Härigenom ökar råvaruunderlaget för bl. a.

charkuteriindustrin, som därigenom kan utvecklas till att bli en exporterande industri i högre grad än vad som nu är fallet. Genom dylika åtgärder torde vi kunna utbilda och engagera fler människor inom jordbruket och livsmedelsproduktionen.

Att särskilt satsa på utbildning av unga människor i dessa tider med hög ungdomsarbetslöshet skulle vara mycket positivt och innebära en god investering för framtiden. Här har Anna Lindh fått ett mycket konkret förslag, vilket hon efterlyste från vår sida.

En bredare förädlingsverksamhet innebär dessutom en ökning av avsättningsmöjligheterna för trädgårdsnäringen och även en ökning av förutsättningarna för odling av specialgrödor. Till detta kommer en ökad riskspridning och möjligheter att utjämna säsongsvariationerna.

Slutsatsen kan bara bli en: vi måste på allt sätt initiera åtgärder som förbättrar betingelserna för export av förädlade livsmedel.

Slutsatsen blir också att vi skall akta oss för att pressa ner jordbruksproduktionen i vårt land. De signaler som redan har kommit från livsmedelskommittén i det avseendet måste bestämt avvisas. Det finns exportmarknader. Debatten om överskottet i Sverige är dessutom överdramatiserad. För att kunna exportera förädlade livsmedel behövs ett visst överskott i Sverige för att klara produktionssvängningarna. Finns inte överskottet måste vi i olika lägen importera. Köttöverskottet behövs med andra ord för en framgångsrik export. Vidare borde vi kunna få ett mer effektivt utlandsbistånd genom ett ökat återflöde till produkter och teknik från det svenska jord- och skogsbruket.

I dag är det svenska prisläget så högt, att vi ofta får betala för exporten. Men lösningen på det problemet är inte en neddragning av jordbruket utan en balansering och sanering av den svenska ekonomin. Ett lägre kostnadsläge skulle medföra en ökad konkurrenskraft på världsmarknaden och förbättra lönsamheten i jordbruket. Åtgärder med denna innebörd måste sättas högst på den politiska prioritetsslistan.

Över huvud taget måste den ekonomiska politiken syfta till att stärka och vidmakthålla näringslivets konkurrenskraft. Man måste sätta in den här problematiken i sitt större sammanhang.

Vad vi behöver nu – mera än någonsin tidigare – är mer näringsfrihet än näringspolitik.

Det huvudsakliga ansvaret för industriell tillväxt i landets alla delar måste ligga inom den ekonomiska politikens ram.

Näringspolitiken skall särskilt inriktas på att främja utvecklingen av små och medelstora företag, där personligt engagemang och risktagande ständigt tillför det svenska samhället nya resurser. Detta skall åstadkommas med generellt verkande medel som stärker livskraftiga företag, tryggar ett fritt näringsliv och en ekonomi i balans. Bidrags- och subventionspolitiken måste därför avvecklas, skatterna sänkas, samhället avbyråkratiseras och fondsocialismen undanröjas. Detta skulle aktivt bidra till att stimulera vår ungdom att satsa sin framtid i vårt näringsliv.

Allt tycks nu, herr talman, ha gått snett för löntagarfonderna. Fondmot-

ståndarnas farhågor har mer än väl besannats. Verkligheten talar sitt entydiga språk! Den "breda lösning" som Olof Palme utlovade i valrörelsen, liksom de direkta valen, kom inte till stånd. Sedan kommunisterna lagt ned sina röster i den avgörande riksdagsvoteringen, fick socialdemokraterna konstatera att de ensamma stod bakom minoritetsregeringens lagförslag.

Det sades att "folket" skulle få ett ökat inflytande. Det blev i stället kollektivt styrda fackföreningsfonder. Inga individuella andelar, inga "raka rör" till löntagarnas plånböcker, som Metallbasen ville ha! Facket har nu fått majoritet i fondstyrelserna. Av 45 ordinarie ledamöter är 25 fackliga företrädare, och facket besätter två av fyra suppleantplatser i varje styrelse. Man har dessutom börjat med "försammanträden". Den fackliga majoriteten överlägger först och sedan följer det formella styrelsesammanträdet. Det är folk från samma etablissemanng som har misskött Stockholms-Tidningens affärer. Det är personer med samma värderingar som skall köpa upp svenska företag med pengar, som man har tvingat samma företag att lämna ifrån sig. Betydande penningbelopp tas från näringslivet, vilket intecknar löneutrymmet för de anställda, för att sedan disponeras av personer som uppenbarligen saknar erforderlig kompetens.

Det mest kännetecknande för problemen i den svenska ekonomin är att vi har alltför många som handskas med andras pengar och alltför få som tar ansvar för ett personligt ägande. Fondsocialismen förbättrar ingalunda detta förhållande! Fonderna saknar personer med affärssinne och företagsekonomiska kunskaper. Affären med Stockholms-Tidningen visar att man inte ens kan hantera *egna* pengar – men nu gör man anspråk på att få ta hand om *andras*.

Den av fondförespråkarna utlovade återhållsamheten med lönekraven har vi inte ens sett röken av. Är det att föregå med gott exempel när fondstyrelserna ger sina direktörer en årslön på 400 000 kr. eller mer? Dessutom har man garanterat ett avgångsbelopp på tre årslöner, dvs. 1,2 milj. kr.!

Enligt av regeringen utgivna bestämmelser har ledamöterna i fondstyrelserna fått rejält tilltagna arvoden. Ordföranden får 30 000 kr. per år. Vice ordföranden och ledamot av arbetsutskottet får 22 000 kr. Övriga ledamöter får 11 160 kr. Suppleanterna går inte heller lottlösa. De får ett arvode om hela 9 000 kr. Dessutom skall alla ledamöter och suppleanter ha ett arvode om 220 kr. per bevistat sammanträde.

Lägger vi därtill alla kostnader för administration, kanslipersonal, resor, traktamenten, representation, lokaler m. m., torde avbränningarna i denna rundgång i ekonomin bli högst betydande.

Något nytt kapital skapas förvisso icke. Pengarna som tagits från näringslivet används uteslutande till att köpa aktier, dvs. de medel som blir kvar efter avbränningarna för den kostsamma administrationen. Pengarna går alltså till de tidigare aktieägarna. Vad är det då som säger, herr talman, att de återinvesteras i nya aktier, dvs. återförs till näringslivet? Som börsläget nu ter sig, är det snarare betydande risk för att pengarna placeras i andra, mer räntabla men kanske icke produktiva tillgångar? Regeringen oroar sig, ofta

med rätta, över kapitalutflödet till andra länder, och det paradoxala resultatet av fondstyrelsernas placeringar kan bli att dessa likvider hamnar i utlandet.

Redan före omröstningen om fackföreningsfonderna här i riksdagen hade en ström av svenskar, framför allt duktigt folk, som antingen sålt sina svenska företag eller som hade produktidéer som de vill förverkliga i ett mer företagsvänligt och mindre konfiskatoriskt samhälle än det svenska, lämnat vårt land. Det, om något, borde vara en larmsignal. En ytterligare dränering av vårt land på företag och goda företagare ger såsom resultat bara att det tar ännu längre tid att rätta till vad som har gått snett.

Några nya jobb utöver dem som har skapats på fondkanslierna har vi inte sett till. Inte heller stöttar fonderna pensionssystemet. De experter som har räknat på detta har kommit fram till att fonderna kommer att svara för endast 0,49 % av alla utbetalningar från ATP-systemet fram till 1990.

Det svenska näringslivet och de icke-socialistiska partierna står – vilket ånyo manifesterades den 4 oktober – helt eniga i sitt motstånd mot fondsystemet. Socialisterna sätter hela vårt västånd på spel genom åtgärder som kan leda till en aktiv strypning av enskilda initiativ, företaggaranda, investeringslusta och arbetsglädje i vårt arbetsliv. Fondsocialismen måste därför undanröjas snarast möjligt – ju förr desto bättre.

Till slut vill jag ställa några frågor till Anna Lindh, som nyss var uppe här i talarstolen. Hon är, som tidigare påpekades, ordförande i det socialdemokratiska ungdomsförbundet. Det är intressant att få veta var hon står.

Man har talat om att fonderna 1990 skall ändra karaktär. Några hävdar att fonderna då skall avvecklas i sin helhet. Andra hävdar att de skall utvecklas. Då vill jag fråga: Vad vill Anna Lindh göra med fonderna efter 1990, om socialdemokraterna mot all förmodan skulle sitta kvar vid regeringsmakten? Vilka investeringar, som tillgodoser samma avkastningskrav som nuvarande företagsledare kan åstadkomma, kan bli aktuella genom fondernas placeringar? Kan Anna Lindh ge några besked om detta?

Anna Lindh ställde också några frågor till oss moderater beträffande ungdomsarbetslösheten. Vi kan då konstatera att vi har mött ett mycket kraftigt motstånd här i riksdagen när det gäller vårt förslag om lärlingsutbildning. Jag frågar: Varför vill Anna Lindh motarbeta dylika initiativ, som syftar till att på bred basis engagera många ungdomar i näringslivet? Vilket är socialdemokraternas alternativ? Jo, fortsatta skattehöjningar. Vilken logik finns det i att fortsätta att slå ut riktiga jobb för att kunna skyffla in ännu mer pengar för finansiering av konstgjorda arbeten via AMS?

Anf. 78 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Även om det är frestande, skall jag inte ge mig in på någon debatt om fonder eller centralstyrd planekonomi, vilket en del talare har berört tidigare.

På flera områden i vårt samhälle och på många orter har den socialdemokratiska politiken efter regeringsskiftet 1982 varit framgångsrik. Vem minns inte alla de varsel som präglade många orter i vårt land. Hot om inskränk-

ningar i produktionen förekom. Företagen utnyttjade inte sin kapacitet och hade därmed inte heller behov av så många människor i arbete som borde vara normalt. Genom den socialdemokratiska politiken efter regeringsskiftet byttes varslen mot att näringslivet ökade sin kapacitet. Resultatet idag pekar på att man på många håll anställer folk i stället för att varsla om uppsägningar.

Trollhättan är ett exempel på hur varsel och uppsägningar har bytts mot att man nyanställer människor inom industrin. Trots detta finns det i Trollhättan omkring 1 000 arbetslösa människor, och av dem som söker jobb i industrin i Trollhättan får en av fem arbete, eftersom industrin väljer och vrakar och tycker att man skall tillhöra en speciell typ av människor för att få arbete.

Även om vi då upplever att den socialdemokratiska politiken på en rad områden har varit framgångsrik, finns det problem på många andra områden. Därför krävs det naturligtvis fortsatt kamp för en rättvis fördelning av de resultat som människor skapar i gemensamt arbete.

För drygt ett år sedan, i juni 1983, diskuterade vi varvpolitiken här i kammaren. Jag pekade då på den oro som människor känner för jobben i Uddevallaregionen och på de andra varvsorterna. Jag framhöll att vi i Uddevalla var beroende av den statliga företagsamheten, eftersom varvet, Etri Fönsterfabrik och Tiger-Rang då svarade för huvuddelen av sysselsättningen i kommunen. Jag pekade i den debatten också på att statsmakterna har ett ansvar för tryggheten för de människor som arbetar i de här företagen.

Vi vet att riksdagen beslöt att skjuta till hundratals miljoner för att kunna teckna order vid de svenska varven. Trots detta kan man konstatera att marknadsbilden idag är dyster för de svenska varvsföretagen. Jag tror att det är unikt att varken Kockums eller Uddevallavarvet i år har tecknat någon ny order – om det inte skett någonting under de senaste dagarna.

Det visar litet grand av hur situationen är för varvsnäringen, trots att man har skurit ned verksamheten och trots att staten har skjutit till hundratals miljoner kronor för att teckna order.

Detta leder naturligtvis inte till någonting annat än att människorna idag är ännu mer oroliga än de varit tidigare. I Uddevalla utmynnar oron i morgon i en demonstration, där man pekar på de problem som man upplever och vädjar till alla politiker att arbeta för att klara dessa problem.

Vi kan alltså konstatera att Uddevallavarvets läge idag är akut, trots att man har minskat arbetsstyrkan med omkring 500 personer enligt det beslut som riksdagen fattade i juni förra året. Det kan också konstateras att många mindre företag i Uddevallaregionen med anknytning till varvsnäringen har varslat om uppsägningar, likaså en industri som heter Nordverk. Vidare har ledningen för den statliga fönsterfabriken Etri Fönster föreslagit att fabriken skall läggas ned. Om så sker blir 240 människor utan arbete.

Vi hade en diskussion om just Etri Fönster här i kammaren i förra veckan. Jag framhöll då att det är egendomligt att man vill lägga ned en av Europas modernaste fönsterfabriker, som är byggd så sent som 1981 till en kostnad av 45–50 milj. kr. Det måste vara helt felaktigt att lägga ned en anläggning som har framtiden för sig, inte minst därför att problemen när det gäller

fönstertillverkningen inte finns i Uddevalla. Vid fönsterfabriken i Uddevalla tillverkas fönster som går direkt ut till olika objekt inom byggmarknaden. Det som i dag är det största problemet på fönstermarknaden är lagerproduktionen, och någon sådan existerar inte i Uddevallafabriken.

Dessutom kan man konstatera att om fönsterfabriken i Uddevalla läggs ned måste det ske nyinvesteringar på andra håll inom en snar framtid för att man skall kunna klara de anläggningar som finns i vårt land. Därför låter det ganska egendomligt att företagsledningen vill lägga ned den här fönsterfabriken. Jag kan inte se det som någonting annat än att man vill göra kortsiktiga vinster i form av bokslutstransaktioner för att därmed kunna visa upp ett bättre resultat än om man hade haft kvar fabriken.

Herr talman! Den verklighet som jag har pekat på visar att det finns anledning att vara orolig för människorna i Uddevalla. Inte minst det faktum att här i kammaren under en vecka har ställts fyra frågor av representanter för olika partier om situationen i Uddevalla visar den oro vi känner i den regionen. Därför måste naturligtvis samhällets beredskap vara hög när det gäller att vidta åtgärder för att klara situationen för alla de människor som verkar i de statliga företagen i Uddevalla.

För något år sedan, innan man drog ned verksamheten vid Uddevallavarvet, svarade enbart varvet för ungefär 50 % av industrisysselsättningen i kommunen. Om man lägger till Etri Fönster och de företag som i dag varslar, handlar det om att i stort sett alla industriföretag i Uddevalla på ett eller annat sätt har problem med sin verksamhet, eftersom den är så intimt knuten till den statliga företagsamheten och varvsnäringen. Detta leder till slutsatsen att regeringen aktivt måste medverka till att lösa de här problemen.

För det första måste statens företag ta ett ansvar för dem som bor i den här regionen. Man måste medverka till att skapa trygghet och framtidstro för människorna i Uddevalla.

För det andra är det viktigt för regeringen att medverka till att Etri Fönster i Uddevalla blir kvar, inte minst med tanke på att fabriken behövs i framtiden, att det är en ny anläggning och att det är ett vansinnigt slöseri att lägga ned en verksamhet som man byggde upp så sent som för tre år sedan.

För det tredje är det angeläget att regeringen medverkar genom att diskutera med alla de privata företag i vårt land som gör stora vinster och som har investeringsplaner för framtiden. Vi kan bara tänka på bilindustrin, som ju f. n. går bra och som har en del investeringsplaner. Jag tror att det är angeläget att regeringen medverkar till att diskutera etableringar i Uddevalla på exempelvis det här området.

För det fjärde bör regeringen medverka till att utveckla det nordiska samarbetet, vilket ligger nära till hands i en sådan region som Uddevalla med tanke på närheten både till Norge och till Danmark.

Det har i debatten talats om att arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste sättas in, om det sker någonting, och att människorna kan pendla till Trollhättan. Jag vill påpeka att trots de framgångar man har haft i Trollhättan är det inte pendlingsavstånd för alla de människor som har sin näring i den statliga företagsamheten i Uddevalla. Jag tror att det är angeläget att slå vakt

om att Uddevalla skall vara en bas för Bohuslän, en industriort med självständiga möjligheter till utveckling. Det bör vara lättare i en situation när vi har tillväxt i samhället och vi vet att det finns investeringsplaner på många håll. Uddevalla har ju möjligheter inte minst genom de hamnresurser som där finns.

Människorna i Uddevallaregionen ställer alltså stora förhoppningar och naturligtvis också stora krav på att få regeringens stöd för att klara framtiden. Historiskt kan man konstatera att socialdemokratin under alla de kriser som inte minst Uddevalla upplevt har slagit vakt om verksamheten i Uddevalla. Därför tror jag – vi lever ju i en tid av tillväxt och investeringsplaner – att förutsättningar finns för att Uddevalla i framtiden, även om framtiden i dag ser dyster ut, skall kunna leva självständigt och ge människorna arbete. Vi behöver bara hjälp av regeringen. Vi behöver stöd för att kunna klara problemen i en besvärlig situation.

Anf. 79 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis starkt medveten om att det av den allmänpolitiska debatten blir litet av politisk pyttipanna så här på småtimmarna. Jag kan inte underlåta att i hägnet av pyttipannasyndromet kommentera något av vad Lennart Nilsson sade.

Jag tycker att det är uppseendeväckande att en socialdemokrat är nödsakad att konstatera att statlig företagsamhet misslyckats så kapitalt som i Uddevalla. I Lennart Nilssons anförande fanns ett konstnerande som görs alltför sällan när det gäller statlig företagsamhet och verksamhet som bedrivs utanför företagsamhetens villkor, nämligen det enkla konstaterandet att det aldrig hjälper med företagsamhet, med så mycket statligt stöd som det någonsin går att få, om det inte finns en marknad för produkterna. Då hjälper varken löntagarfonder, regionalstöd eller generositet från regeringen. Vi måste alla lära oss den enkla regeln att företagsamheten existerar på marknadens villkor. Det hjälper inte att ropa på hjälp.

Herr talman! Jag har för avsikt att i mitt anförande diskutera rättsstatsideologin. Den socialistiska ideologins företrädare har, alldeles oberoende av vilken partipolitisk dräkt de har burit, givit många exempel på förakt för rättsstatsbegreppet och för friheten. Det var inte en tillfällighet, herr talman, att Lenins första åtgärd efter den revolutionära segern över tsarens Ryssland var att förbjuda utgivandet av tidningar. Det fria ordet och den fria tanken har alltid varit de socialistiska systemens främsta motståndare.

Ända sedan människan började fundera över statsskickets filosofi och grunddrag har man utgått från att människan har, såsom individ i samhället, rätt till ett mått av rättigheter, av integritet och av självständighet. Den rättsfilosofiska lära som formulerade denna inställning till människans fri- och rättigheter har ibland kallats för naturrättsläran. Naturen gav människan som individ denna förmån av särskilda fri- och rättigheter.

På andra grunder och med andra resonemang har utvecklats andra hypotetiska och filosofiska grunder för att människan skulle ha just ett minimum av rättigheter och friheter. Den kristna läran, med kärleksbegrep-

pet och förlåtelsen som främsta inslag, har använts som förklaring till och grund för mänskliga fri- och rättigheter. I många internationella överenskommelser i vår tid ges dessa fri- och rättigheter en central ställning. Man kan gott hävda att det internationella samfundets grundstomme vilar på respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna.

Ett centralt element i dessa fri- och rättigheter, vare sig de grundas på naturrättens lära, kristendomen eller allmänna politiska ideologier, är att människans frihet inte får beskäras förbi en viss yttre gräns och att – och det är kanske det mest väsentliga – människans fri- och rättigheter garanteras av en fri domarkår i en fungerande rättsstat. Mänskliga fri- och rättigheter kan inte existera i en stat som inte hyllar rättsstatens principer.

I en rättsstat avgör en fri och obunden domare om staten gått den enskildes rätt för när. I en rättsstat ges i lagstiftning och konstitution lagbestämmelser om de mänskliga fri- och rättigheterna.

Herr talman! Den svenska rättsutvecklingen och utvecklingen av svensk rättsfilosofi avviker inte från det internationella mönstret. Svenska rättsfilosofer, jurister och politiker har hittills respekterat de mänskliga fri- och rättigheterna och nödvändigheten av att garantera dessa genom ett rättsstats-system.

Det är emellertid, herr talman, mycket intressant att notera att två framstående svenska rättsfilosofer, som tillsammans har kallats för Uppsalskolan, nämligen Hägerström och hans efterföljare Wilhelm Lundstedt – somliga här i riksdagen minns dem kanske ännu – accepterade inte naturrättsläran, utan formulerade i stället en lära som utgick från att de mänskliga fri- och rättigheterna gjordes beroende av statsmaktens lagstiftning. Lundstedt och Hägerström förnekade båda energiskt naturrättsbegreppet. Det intressanta är att dessa rättsfilosofer som förnekade naturrätten om människans rätt till fri- och rättigheter båda var socialdemokrater.

Det finns en klar och tydlig utvecklingslinje från Lundstedts politiska gärning – där han alltså framhöll statsmaktens dominans över den enskilde – till den socialdemokratiska partikongressen 1969, då jämlikhetsbegreppet lyftes fram. Jämlikhet i socialistisk mening kan inte existera utan att statsmakten utövar tvång. Jämlikhetskampanjen passar därför väl ihop med Lundstedts rättsfilosofiska socialdemokratiska samhällssyn. Det är statsmakten som bestämmer den enskildes rätt. Det finns för en socialdemokrat ingen självklarhet i kravet på att en enskild individ skall ha en skyddad sektor.

Herr talman! 1969 års socialdemokratiska kongressbeslut inledde konfrontationens tidevarv i svensk politik. Socialdemokratin synes ha övergivit folkhemstanken och slagit in på tvångets väg, ett tvång som blev nödvändigt för att driva jämlikheten längre.

Jämlikheten är i sig en motsägelse. Människor föds inte lika. Om människor skall drivas till likhet måste det ske med tvång, som staten måste tillhandahålla. Ju längre jämlikhetstvånget skall drivas, desto större blir kravet på tvångets kraft och på tvångets omfattning mot fler och fler samhällsgrupper.

Herr talman! Den socialdemokratiska politiken efter 1982 har om och om igen visat att den socialistiska ideologin känner förakt för den enskildes begäran om integritet och frihet. I cyniska turneringar försöker socialdemokratins företrädare förneka innebörden av frihetsbegreppet. Genom falsk lek med ord försöker socialdemokraterna förvända synen på den svenska väljaren. Socialismens företrädare i riksdagen talar med delad tunga – de bekänner sig till frihetsideologin, men ägnar sin kraft åt att förtrycka friheten.

När regeringen nu lägger fram sitt program mot ekonomisk brottslighet är det ännu ett bevis på socialismens vilja att alltid tvinga den enskilde till förlust av frihet och rättigheter när det allmänna ställer krav. Socialismens företrädare saknar uppenbarligen förmåga att inse att det allmänna bär ett eget ansvar för genomförbarheten av dess beslut.

Om inte folket accepterar det som bestäms av den politiska makten, revolterar folket genom att sätta sig över lagarnas innehåll. Denna enkla sanning bär i sig lösningen på de samhällsproblem som vi alla vet finns och som vi alla utfäst oss att bekämpa. Genom att ge folket lagar och regler som allmänt accepteras kan den politiska makten försäkra sig om att dessa lagar och regler efterlevs.

Regeringens åtgärds paket mot den ekonomiska brottsligheten, liksom regeringens skatteförslag och andra förslag om reglering, innebär individens fortsatta förlust av fri- och rättigheter och kollektivens övertagande av mer och mer makt.

Herr talman! Det är kanske nödvändigt att ge exempel på grunderna för mina slutsatser. Den socialdemokratiska regeringen föreslår i sitt åtgärds paket att envar som vill driva rörelse inom restaurangbranschen, transportbranschen, bilbranschen, schaktbranschen eller städbranschen måste vara beredd på att vara misstänkt för brott redan då han bestämmer sig för att börja sin verksamhet. Det åligger en nämligen att visa sig fri från brott och misstanke om brott, innan man får sitt näringstillstånd. Kan socialismens syn på individen avslöjas mera uppenbart än genom detta förslag? Socialdemokraternas frihetssyn har avslöjats av ett blänk av skarpt motljus.

Ett annat exempel är den tvångsanslutning som nyligen diskuterades här.

Ytterligare ett exempel är de socialdemokratiska organisationernas förhållande till Stockholms-Tidningens obestånd och de åtgärder som företogs i samband därmed.

Jag har i min verksamhet många gånger fått se hur bönder och småföretagare, pressade av höga räntor, höga kostnader och mängder av regleringar, kämpat för att klara sin rörelse när obeståndet stått för dörren. För de allra flesta av dem har det varit en självklarhet att fylla sin samhällsuppgift genom att, långt utöver gränsen för den egna förmågan, fortsätta verksamheten i hoppet att morgondagen skulle tillföra dem möjligheter att klara rörelsen och därmed sysselsättningen och de många intressenternas risktagande. Jag har många gånger kunnat se att de offrat alltför mycket i sina försök att rädda dödsdömda företag.

När de socialdemokratiska folkrörelserna konfronterades med Stock-

holms-Tidningens obestånd tvekade de inte. Statsministern tyckte det var ett enkelt problem: "Det fanns inga pengar mer." Tänk om det var så enkelt, statsminister Olof Palme! Tänk om borgenärer skulle nödgas acceptera att företagare när det passade dem blott konstaterade att "det finns inga pengar mer"!

Än värre är väl egentligen den lättsinniga och synnerligen egoistiska syn ägarna visade på den obeståndssituation. Stockholms-Tidningen hade hamnat i, genom att utnyttja samhällets presstödssystem för att förlägga konkursen till ett ögonblick som var lämpligt med hänsyn till obeståndets omfattning.

Allra mest cyniskt var kanske att låta Stockholms-Tidningens ledning verkställa en stor utbetalning till ett av folkrörelserna, socialdemokratien och fackföreningarna ägt företag, BPA, hellre än att försöka skydda de prenumeranter som i flera år hade stött Stockholms-Tidningen.

Herr talman! I en stat där rättsstatens principer överges och där rättvisan sätts på undantag, där blir medborgarna samhällets fiender. En politik sådan som den som numera beklagligtvis bedrivs av den socialdemokratiska rörelsen i rättssäkerhetsfrågor och i integritetsfrågor leder till ett främlingskap och ett motsatsförhållande mellan enskild och kollektiv, mellan enskild och samhälle, och föder brist på den respekt för rättssamhället som utgör underlaget för vårt samhälle. Denna brist på respekt leder till uppfattningen att det är tillåtet för den enskilde medborgaren att ta rättvisan i egna händer och gynna egna intressen, på samma sätt som staten och den nuvarande regeringen beklagligtvis gör.

Kampen mot den ekonomiska brottsligheten måste föras med medel som på nytt närmar medborgaren till samhället och som ökar hans känsla för den självklara lojalitet mellan enskild och samhälle som utgör grundvalen för vårt samhälle.

Anf. 80 MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag tänkte försöka beskriva min upplevelse av den politiska debatten i dag. Jag skall börja med en berättelse om en liten pojke som fick frågan av mig om vilket drömjobb han ville ha. Efter mycket funderande sade han: "Ett beredskapsjobb på vårt dagis." Inte ens i drömmen hade han något fast jobb. Detta exempel visar hur allvarlig arbetslösheten och speciellt ungdomsarbetslösheten är. Det visar också hur långt ned i åldrarna oron sprider sig.

För en socialdemokrat finns det i dag ingen viktigare fråga än att skapa en sådan ekonomi att allas drömmar innehåller också fasta jobb.

Vi har kommit en liten bit på den vägen under de här två åren av socialdemokratiskt regeringsinnehav, men det är långt kvar. Ungdomsarbetslösheten är alldeles för stor så länge det finns en enda ungdom som förvägras rätten till att vara med och bygga landet. Men alla, inkl. dagens ungdom, inser att detta tar sin tid. Därför är det oerhört viktigt att politiken inriktas på att samhället i väntan på att den ekonomiska utvecklingen skall slå igenom ställer upp för ungdomarna och visar dem att man tar sitt ansvar för

att dagens generation också får sin plats i samhället och får större chans till ett fast jobb.

Här vill jag nämna ungdomslagen. Som princip ser jag dem för det första som ett sätt att ge arbete i stället för passivt bidrag. För det andra ger de en arbetslivserfarenhet som gör det lättare att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden. För det tredje visar det att politiken inte enbart handlar om avlägsna mål utan också om konkreta åtgärder i dag.

Ungdomslagen har under första halvåret 1984 gett 44 000 ungdomar ett jobb och arbetskamrater. Nära hälften av dessa gick efter sin tid i ungdomslagen direkt till den öppna, ordinarie arbetsmarknaden.

En rapport som utarbetats av Göteborgs universitet visar också att det är ovanligt att man utvecklar arbetsuppgifter enbart för att ge ungdomar i ungdomslagen någon sysselsättning. I stället verkar det stora flertalet arbetsuppgifter enligt denna rapport vara både meningsfulla och värdefulla. Däremot vill många ha full arbetsdag, och det är ju förstäligt.

Denna i grunden positiva syn på ungdomslagen som ett handfast försök att hjälpa ungdom till fast arbete stämmer också väl med vad jag själv möter vid kontakter med ungdomar i skolor och på andra ställen. Att moderaterna litet föraktfullt kallar detta en "terapikedja" reagerar jag och många ungdomar med mig mycket kraftigt emot. Att t. ex. arbeta med vård av barn eller gamla är knappast terapi. Om ungdomarna kan ge denna vård i form av fasta jobb, är det desto bättre. Men i väntan på det är ungdomslagen bättre än kontantstöd, och moderat politik lär knappast göra det lättare för dagens ungdom.

Ungdom och politik är ett ofta diskuterat område. Det sägs att ungdomar i dag föraktar politik och politiker, att de inte tror att politiken löser deras problem och att politiker är detsamma som byråkrater. Till viss del kan jag förstå dem som känner så här. Mycket är en generationsklyfta som alltid funnits och alltid kommer att finnas. Men vad jag vill ta upp i dag är moderaternas sätt att spela på dessa känslor i syfte att tillgodose sina egna politiska mål.

När man vänder sig till dagens ungdomar är det oerhört viktigt att politiken handlar om visioner och de konkreta vägarna att nå målen, att man inte förleds tro att ungdomarna är naiva eller dumma och att man är seriös i sitt politiska budskap. Det här trodde jag var självklarheter. Döm då om min förvåning när jag på en skoldebatt i förra veckan fick se unghögerns senaste affisch, som glatt utropar: I ett socialistiskt Sverige får du varken byta tandkräm eller regering. På vilket sätt ökar sådana budskap politikens trovärdighet? På vilket sätt minskar sådana budskap ett eventuellt politikerförakt? Tvärtom tror jag att det förolämpar ungdomar som grupp, likaväl som det skadar politiken som sådan.

Politik är den väg vi i ett demokratiskt samhälle har att påverka såväl vår nutid som vår framtid. Att så många som möjligt deltar i politiken är också ett önskemål, och för det har alla partier ett stort ansvar. Det är då viktigt på vilket sätt vi agerar, kanske speciellt gentemot ungdomarna.

För oss socialdemokrater är ungdomar en av de viktigaste tillgångar ett

Onsdagen den
24 oktober 1984.

*Allmänpolitisk
debatt*

samhälle har – ungdomar som tror på framtiden och på sin egen möjlighet att påverka sin vardag, ungdomar som blir tagna på allvar. Låt oss därför slippa såväl terapikedjor som tandkräm i den politiska debatten! Det tror jag både ungdomarna och politiken förtjänar.

Vad debatten i dag i stället skall handla om är vilken regering som har den handlingskraft som krävs för att bl. a. komma närmare ett samhälle med full sysselsättning. Det är då viktigt att jämföra de sex borgerliga åren med sina fyra regeringar med våra två socialdemokratiska år och se vad som faktiskt har hänt, att jämföra politisk vilja och politiskt resultat. Då kommer moderaterna till korta.

Men det är lika viktigt att stå upp till försvar för politiken. Alltför ofta börjar moderata debattörer ute sina anföranden med orden: Vi har för mycket politik här i landet.

Politik är inte bara att stå här och prata mitt i natten – politik är också människor som samlas runt gemensamma intressen. Politik är människor som vill förbättra sina egna eller andras situation. Det kan vi aldrig få för mycket av. Tvärtom, fler måste delta i politiken. Vill man det, bör man nog från moderat håll vara aktsam med hur man vänder sig till ungdomarna.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag uttrycka en optimism inför framtiden i vårt Sverige. Vi har kommit långt på vägen mot ett socialt och politiskt demokratiskt samhälle. Vi tar nu också steget mot den ekonomiska demokratin. Men vi hittar också nya sätt att lokalt ta ansvar, att omvandla misstro till engagemang och att ge politiken nya uttrycksformer. Detta gäller inte minst ungdomarna. Här är socialdemokraterna och folkrörelserna i allra högsta grad med. Det startas egna företag, ungdomskooperativ, föreningsgårdar, mediaverkstäder, m. m., m. m. Här finns framtidstron, här finns ungdomarna, och här finns politiken. Alla dessa tre skall vi vara rädda om. Tack!

Anf. 81 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill gärna för Mona Sahlin påpeka att den ensidiga satsningen på ungdomslagen har inneburit att man trängt ut andra alternativ – jag tänker då på bl. a. ungdomsplatserna och enskilda beredskapsarbeten, som i sig inneburit ett värdefullt inslussningsmoment, eftersom de redan från början varit lokaliserade till det reguljära näringslivet.

Vidare har socialdemokraterna gått ifrån riksdagsbeslutet om en starkare inriktning mot den enskilda sektorn. Man har inte heller förstått innebörden i kompromissen med övriga partier, att ungdomslagen skall tillgripas i sista hand och först när alla andra möjligheter har uttömts.

Den här trendmässiga utvecklingen – som jag också belyste i mitt anförande – mot allt flera konstgjorda och mindre fasta arbeten kommer att förstärkas. Jag frågar ännu en gång: Vad är det för logik i att med högskattepolitik och andra åtgärder först slå ut riktiga jobb för att sedan använda de skattededlen till att finansiera konstgjorda arbeten via AMS?

Jag tror, herr talman, att socialdemokraterna är på katastrofkurs om de inte inser att det enskilda näringslivet måste ges bättre förutsättningar för att

bereda fasta arbeten inom det reguljära arbetslivet. Skatter och avgifter måste sänkas, bidragen till lärlingsutbildningen höjas, arbetsmarknadslagarna reformeras, ingångslönerna justeras och fondsocialismen undanröjas.

Jag ställde frågor till Anna Lindh om vad fondsocialismen kan innebära för ungdomarna. Jag fick inget svar. Jag erinrar också om frågorna till Mona Sahlin och ber henne lämna ett svar.

Jag vill, herr talman, också fråga: Varför motarbetar socialdemokraterna vårt förslag om en bred uppläggnings av lärlingsutbildningen?

Anf. 82 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Den enskilda sektorn får inte det utrymme i ungdomslagen som den skulle ha, säger Sten Svensson. Men i den rapport som Göteborgs universitet har utarbetat sägs att verksamheten har börjat inriktas också på det området, men att det ännu är för tidigt att avläsa något resultat av detta.

Även av Sten Svenssons inlägg kunde man konstatera att så snart det handlar om den typ av arbeten som finns i ungdomslag och i andra liknande verksamheter och som Sten Svensson kallar för konstgjorda åtgärder, då talar man om dessa åtgärder med ett föraktfullt leende på läpparna. Man bortser från att 44 000 ungdomar har fått en ökad chans att skaffa sig arbetslivserfarenhet och få arbetskamrater, en chans som faktiskt gör det lättare för dem att söka sig ut på den ordinarie arbetsmarknaden. Syftet med ungdomslagen har aldrig varit – och kommer aldrig att bli – att ersätta de fasta jobben i industrin.

Jag tycker att den debatt som förts här i dag har visat att den socialdemokratiska politiken under dessa två år har syftat till och kommer att fortsätta att syfta till att stärka industrin och få i gång produktionen, så att vi kan få de fasta jobb ute i näringslivet som vi alla eftersträvar. Frågan är bara: Vad gör vi i dag med de ungdomar som inte får plats på den marknaden?

Ungdomslagen är ett mycket fint exempel på hur politik kan förvandlas till konkreta åtgärder som hjälper dagens ungdom. Det, Sten Svensson, tycker jag är logik.

Anf. 83 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag anser fortfarande att vårt förslag till nytt lärlingssystem är vida överlägset ett system där man fortsätter med beredskapsarbeten och den uppläggnings av ungdomslagen som socialdemokratin ytterst är ansvarig för. En lärlingsutbildning innebär en direkt inslussning till det reguljära näringslivet. Syftet är att man skall få en anställning efter utbildningens avslutande. Det vore långt bättre om man använde de ekonomiska resurser som staten ställer till förfogande för ungdomslag och andra åtgärder på det sätt som vi har föreslagit.

De frågor jag har ställt om löntagarfonderna och vad de kan komma att innebära för framtiden får jag fortfarande inte något svar på. Jag vill framhålla att ungdomar som märker att olika reformer steg för steg smyger sig in i samhället och näringslivet, vilket också kännetecknar löntagarfonderna, naturligtvis har konstaterat att man är ute efter själva ägandet och

makten över företagen. Man vill successivt ta över, dvs. ersätta den enskilda människans energi, kreativitet, kunnande och vilja till risktagande med anonyma styrelser, vars medlemmar utsetts på helt andra grunder och efter helt andra meriter än när det är fråga om professionella företagsledare. De duktiga entreprenörerna skall tolereras som ägare så länge företagen är under utveckling, men när målet är nått vill man ta över företagen och börja styra entreprenörerna med politiska medel – om de mot förmodan stannar kvar.

Tror Mona Sahlin på allvar att man främjar företagens utveckling, ger trygghet åt de anställda och öppnar ökade möjligheter för våra ungdomar att komma in i det reguljära näringslivet med ett sådant system? Tror Mona Sahlin att ett sådant system stimulerar ungdomar till att satsa på nyföretagande? Tror Mona Sahlin att ett sådant system främjar en utveckling av det svenska näringslivet?

Vad är det för mening med – jag upprepar den frågan ännu en gång – att med den här typen av åtgärder suga ut pengar ur företagen för att använda dem till att lösa ut tidigare aktieägare i syfte att komma åt makten? Vore det inte bättre att resurserna kunde stanna i företagen? Där kan man nära marknaden bedöma bättre än vad politiker och fackliga företrädare kan göra på centralt håll – och göra satsningar för framtiden.

Anf. 84 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Sten Svensson riktade inte frågorna till mig i första hand, så det får ursäktas om jag inte hörde dessa frågor. Men jag kan säkert gissa vad de handlade om.

Många ungdomar är rädda för den typ av fonder som Sten Svensson, andra moderater och 4 oktober-rörelsen beskriver. Men det är inte de fonder som vi har föreslagit och som vi har röstat igenom här i riksdagen. När jag är ute på skolor, och det är jag minst två gånger i veckan – beskriver jag de fonder som vi faktiskt har röstat igenom här i riksdagen. Den reaktion jag får från ungdomarna är mycket sund: ”Jaså, var det det här som fonderna handlade om? Var det så beslutet var?” Och så vänds ilskan från oss och mot moderaterna, som på ett sådant sätt har bedrivit politisk propaganda och försöker skrämja ungdomarna med någonting som inte finns någon annanstans än i föreställningsvärlden hos moderater och andra.

Jag tror på fonderna som en åtgärd bland många andra för att återskapa framtidstro, produktion och arbete i det här landet.

Sten Svensson använder fortfarande uttrycket att vi suger ut pengar ur företagen. Men om företagen redan från början hade använt sina vinster till produktion och investeringar i det här landet, så hade vi inte behövt ha den här typen av debatt. Fonderna är ett led för att få fram de pengar som behöver satsas i landet, i våra företag. Och den debatten förstår ungdomarna mycket bättre än vad Sten Svensson tror.

Onsdagen den
24 oktober 1984

*Allmänpolitisk
debatt*

Herr talman! Dagens och inte minst kvällens debatt har visat hur viktigt det är att ha ett eget arbete och hur negativt, för att inte säga nedbrytande, det är att vara arbetslös och inte ha en meningsfull uppgift.

Vi befinner oss sedan några månader mitt uppe i en internationell högkonjunktur. Den inhemska industrin har på ett förtjänstfullt sätt tagit till vara möjligheterna till ökad produktion och försäljning. Den amerikanska dollarns utveckling har på ett påtagligt sätt bidragit till en gynnsam exportutveckling för viktiga svenska industribranscher.

För ett par år sedan var utgångsläget ett annat. Den internationella konjunkturen var utomordentligt svag. Den inhemska industrin hade svårt att få avsättning för sina produkter. Samtidigt blev sysselsättningsökningen inom stat och kommun allt svagare.

De icke-socialistiska regeringarna tvingades därför sätta in betydande arbetsmarknadspolitiska resurser för att hålla den öppna arbetslösheten nere.

Den dåvarande socialdemokratiska oppositionen hade då föga förståelse för de problem vi hade att hantera. I valrörelsen 1982 gjordes också stora utfästelser om de radikala förändringar som skulle ske på arbetsmarknaden med en ny regering.

Lennart Nilsson försökte här för en stund sedan odla denna socialdemokratiska myt – dels hur bekymmersamt det var då socialdemokraterna befann sig i opposition, dels hur bra det skulle bli när socialdemokraterna återvände till kanslihuset. Så blev det ju inte.

När Lennart Nilsson talade om varslen som om de hade försvunnit, så vill jag bara stillsamt påminna om att de mellan augusti och september i år har nästan fördubblats. Och när det gäller varven, som var en annan huvudpunkt för Lennart Nilsson, så är ett av de bekymmer vi har i dag en överdimensionering som socialdemokraterna så livligt hejade på under hela oppositionstiden. I fråga om det Uddevallaföretag som Lennart Nilsson nämner och som har svårt att sälja sina fönster, är det klart att man faller på att man trodde att det skulle bli ett ökat byggande, som socialdemokraterna utlovade. Byggandet minskar ju under den socialdemokratiska regimen.

Nu har vi en del av facit i handen. Trots de förutsättningar som konjunkturuppgången skapat har vi i dag 329 200 personer som antingen är arbetslösa eller föremål för åtgärder. Det är 6 100 fler än för en månad sedan och 9 700 fler än för ett år sedan! Det är lätt att förstå den förtvivlan som finns även i de socialdemokratiska leden.

På den kongress som Lennart Nilsson nyligen deltog i diskuterades arbete och arbetslöshet. Att regeringen misslyckats med att infria sitt vallöfte oroar djupt in i s-leden. Trots högkonjunkturen har arbetslösheten legat på en nivå som klart överstiger den nivå som gällde under de sex år då folkpartiet var i regeringsställning och socialdemokraterna i opposition.

Ser man på de motioner om arbetsmarknadspolitiken som väckts i samband med den socialdemokratiska kongressen, finner man att motionärerna är mycket kritiska och fordrande i sin hållning till regeringen. De

underkänner den förda arbetsmarknadspolitiken och ställer långtgående krav på insatser. En del krav var nog så orealistiska både när det gäller effekten av desamma och när det gäller den mer principiella uppläggnigen. Jag tänker då på möjligheten att med arbetsmarknadspolitiska medel bygga ut fasta kommunala tjänster.

Den socialdemokratiska partistyrelsen och Anna-Greta Leijon avvisade till en början tanken på ett kommunalt rekryteringsstöd och hävdade att kommunernas expansionstakt och uttalade roll beträffande ekonomi och därmed även sysselsättning är en fråga som måste avgöras utifrån ett vidare perspektiv än enbart det arbetsmarknadspolitiska. Därför är det av begränsat värde att hävda att en viss summa av AMS anslag skall överföras till kommunerna för att skapa sysselsättning. Så långt den socialdemokratiska partistyrelsens yttrande. Det var en nog så realistisk hållning, men en otålig partikongress var därmed inte lugnad. Arbetsmarknadsministern tvingades gå med på långtgående skrivningar till förmån för det som hon pläderat emot i sitt motionssvar. Partistyrelsen och arbetsmarknadsministern kördes över. Men att öka den offentliga sektorn eller att omvandla tillfälliga jobb till fasta jobb i kommuner och landsting eller att ytterligare spåda på de arbetsmarknadspolitiska insatserna innebär inte någon lösning på problemet. Därtill kommer att frågetecknen hopar sig när det gäller att hantera en sådan här ordning från bl. a. fackliga synpunkter.

Herr talman! Det som är särskilt allvarligt är de stora insatser som vi nu gör inom arbetsmarknadspolitiken – låt vara att de är nödvändiga med tanke på den svåra situation som råder. Men vad skall vi ta till när det blir sämre konjunkturer? Det är ingen lösning att inrätta tvevelaktiga arbetsmarknadspolitiska instrument, som socialdemokraterna till följd av tilltagande nervositet nu föreslår. I stället borde regeringen verka för stimulans beträffande nyföretagande och expansion eller sätta tryck på parterna att upprätta ett särskilt ungdomsavtal. Det skulle hjälpa dem som jobbar i ungdomslag att få en längre arbetsdag, någonting som både SSU-ordföranden och Mona Sahlin pläderat för här i kväll. Andra områden där bristerna måste elimineras är de "flaskhalsar" vi nu har när det gäller brister i yrkesutbildningen. Det behövs större flexibilitet inom arbetsmarknadsutbildningen och en större satsning på lärlingsutbildning.

Arbetsmarknadsministern Anna-Greta Leijon sade i TV i går kväll att sysselsättningen är den viktigaste frågan för regeringen. Det vore en katastrof om vi skulle få en arbetslöshet som ligger kring 4 %. Men i det avseendet är katastrofen redan ett faktum. Det procenttal som arbetsmarknadsministern nämnde har vi redan fått uppleva – under en socialdemokratisk regering. Talet om prioritering av sysselsättningen och kampen mot arbetslösheten hoppas jag ändå är allvarligt menat.

Det är ju ändå så att det är på den öppna arbetsmarknaden som de nya jobben måste finnas eller skapas. Den offentliga sektorn har sin begränsning i ekonomiskt avseende. Därför behövs det ett nytt dynamiskt tänkande inte bara bland företagare och fackföreningar utan också bland byråkrater och politiker. Socialdemokraternas två år i kanslihuset har tyvärr inte givit något

bidrag till ett sådant nytänkande.

Herr talman! Vi befinner oss nu längre bort än någonsin från målet och honnørsordet om arbete åt alla. Ett annat område där det sviktar är insatser för de handikappade och andra svaga grupper i vårt samhälle. För inte så länge sedan gick en känd ordförande i ett av handikappförbunden ut offentligt med kritik av regeringen för dess kallsinnighet och njugghet. Vi minns alla hur motsträvig och snål regeringen var i våras då vi behandlade lönebidragen till de handikappade. Oppositionen kunde då driva igenom ett borttagande av olika hinder, så att de arbetshandikappade skulle få en rimlig chans.

Vad jag här nämnt är, tyvärr, inte enstaka exempel. I socialminister Sten Anderssons byrålåda på departementet ligger en över två år gammal utredning om bilstöd till handikappade. Trots att det vore en angelägen reform att förverkliga, har regeringen ännu inte presenterat något förslag för riksdagen – trots att man gjort socialministern uppmärksam på problemet både i interpellationer och i motioner i syfte att få utvecklingen i denna angelägna fråga att gå framåt. Ett färdigt förslag har socialminister Sten Andersson haft i över 26 månader. Men oförmåga och brist på politisk vilja har lett till att handikappade fått vänta. Otåligheten växer. Snart måste riksdagen gå in och ta det ansvar som regeringen så länge har undandragit sig.

Vi lever i en tid då alla partier talar om individernas frihet. Regeringspartiet har t. o. m. avdelat en minister för frihetsfrågor. Då blir man faktiskt beklämd över att inte en så självklar fråga som att välja politisk hemvist är en verklighet i dagens Sverige. Socialdemokraterna har nonchalerat det senaste decenniet av ihärdiga uppmaningar från riksdagen att rensa ut den odemokratiska ordningen att fackliga medlemmar kollektivt ansluts till SAP.

Mona Sahlin hade ett hurtigt och glatt inlägg alldeles nyss. Hon talade om att jobba tillsammans, om att förnya politiken och arbetsformerna. Det är bra. Men hur förnyas demokrati och samförstånd om kollektivanslutningen tillåts fortsätta? Jag bara frågar.

Skall socialdemokratin kunna göra anspråk på att bli trodd i frågor om frihet och demokrati, måste man vara beredd att ställa upp för individens rätt att slippa bli inföst i en partipolitisk fålla som man ogillar.

Herr talman! Friheten att själv välja politisk tillhörighet är så viktig att kollektivanslutningen måste upphöra. Rätten att själv bestämma politiskt medlemskap hotar ingen annans frihet. *Politisk frihet främjar i stället både den fackliga solidariteten och demokratin.*

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 16

9 § Kammaren åtskildes kl. 23.46.

Onsdagen den
24 oktober 1984

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert